

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Інститут заочного та дистанційного навчання
Кафедра ділової української та іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
для здобуття ступеня вищої освіти магістра
на тему:
«Юридична техніка нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування»

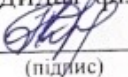
Виконав: здобувач 2-1 ПУА 2 курсу
Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

СЕКРЕТАР Богдан Володимирович
Індивідуальний навчальний план
№ _____

Мобільний телефон: +380960908259

Науковий керівник: професор
кафедри ділової української та іноземних мов
ННПП Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
КРАСНИЦЬКА Анжела Віталіївна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«25» чудня 2025 р., протокол № 9
завідувач кафедри ділової української та іноземних мов
ННПП НАВС
кандидат філологічних наук, доцент

_____ **Ольга МАКСИМЕНКО**
(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИРОДИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ	8
1.1. Теоретико-методологічні основи юридичної техніки	8
1.2. Історико-правові чинники формування юридичної техніки	15
1.3. Юридична техніка: основні підходи до визначення, елементи.....	24
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ	34
2.1. Нормативно-правові акти у сфері публічного управління та адміністрування: поняття, правові властивості, значення, види	34
2.2. Засоби і прийоми юридичної техніки як технічні інструменти	44
2.3. Вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування.....	48
Висновки до розділу 2	53
РОЗДІЛ 3. СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	55
3.1. Техніка побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування.....	55
3.2. Юридико-технічні помилки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування.....	59
3.3. Основні шляхи вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування	64
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВСТУП

Актуальність дослідження юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування у сфері публічного управління та адміністрування зумовлена зростанням вимог до якості правового регулювання в умовах трансформації державного управління в Україні. Сучасні процеси реформування публічної влади, розвиток електронного урядування, орієнтація на європейські стандарти належного врядування актуалізують проблему не лише змістовного наповнення нормативно-правових актів, а й їхньої форми, логічної побудови та мовної чіткості. Саме юридична техніка визначає здатність правових норм бути зрозумілими, передбачуваними та ефективними у практичному застосуванні.

Недоліки юридичної техніки, зокрема нечіткість формулювань, порушення структурної логіки, неузгодженість термінології або відсутність системного підходу до нормотворення, призводять до правової невизначеності та ускладнюють реалізацію управлінських рішень. У сфері публічного управління такі недоліки набувають особливої гостроти, оскільки безпосередньо впливають на діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також на рівень захисту прав і законних інтересів громадян. Практика правозастосування свідчить, що навіть незначні техніко-юридичні помилки у нормативних актах можуть спричинити колізії, неоднакове тлумачення норм та виникнення судових спорів.

У сучасній юридичній науці юридична техніка розглядається як необхідна умова забезпечення принципу правової визначеності та ефективності публічного управління, що відповідає європейським підходам до якості законодавства. Наукові дослідження підкреслюють, що досконалість нормативно-правових актів залежить не лише від політико-правових рішень,

а й від професійного рівня їх підготовки, дотримання правил юридичної мови, логіки та структури правового тексту [58, с. 12–24; 49, с. 5–18].

Особливої актуальності проблема юридичної техніки набуває в контексті євроінтеграційних процесів та гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Вимоги до прозорості, чіткості та передбачуваності нормативного регулювання є складовою стандартів належного врядування, рекомендованих міжнародними організаціями. У цьому зв'язку підвищення якості юридичної техніки нормативно-правових актів розглядається як важливий чинник ефективної імплементації європейських норм у правову систему України [75; 77].

Додатковим чинником актуальності дослідження є активне впровадження цифрових технологій у діяльність органів публічного управління та перехід до електронного документообігу. За таких умов юридична техніка набуває нового змісту, оскільки нормативні акти повинні бути не лише юридично коректними, а й технічно узгодженими з електронними реєстрами та інформаційними системами. Недостатня увага до цих аспектів може призводити до технічних помилок, труднощів у застосуванні норм і зниження ефективності адміністративних процедур.

Важливим є також кадровий аспект, адже розробка та реалізація нормативно-правових актів у сфері публічного управління потребує високого рівня професійної підготовки державних службовців. Знання принципів юридичної техніки, вміння логічно структурувати правовий матеріал та коректно формулювати правові приписи є необхідною передумовою якісної нормотворчої діяльності. У цьому контексті юридична техніка виступає не лише інструментом формального оформлення актів, а й важливим елементом правової культури публічної адміністрації.

Отже, актуальність дослідження юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування визначається

потребою підвищення ефективності управлінських рішень, забезпечення узгодженості правових норм, зміцнення принципу верховенства права та адаптації національного законодавства до сучасних викликів розвитку держави. Удосконалення юридичної техніки є необхідною умовою формування стабільного, передбачуваного та зрозумілого правового середовища, що сприяє розвитку системи публічного управління в Україні.

Метою є дослідження юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування. Відповідно до мети ми встановили такі **завдання**:

- 1) дослідити теоретико-методологічні основи юридичної техніки як наукової категорії та складової правової системи;
- 2) проаналізувати історико-правові чинники формування юридичної техніки та основні етапи її еволюції у світовій і національній правовій традиції;
- 3) охарактеризувати основні наукові підходи до визначення поняття юридичної техніки, виявити їх спільні та відмінні риси;
- 4) дослідити нормативно-правові акти у сфері публічного управління та адміністрування, визначивши їх поняття, правові властивості, значення та види;
- 5) описати засоби і прийоми юридичної техніки як технічні інструменти нормотворчої та правозастосовної діяльності;
- 6) проаналізувати вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування;
- 7) дослідити техніку побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування;
- 8) охарактеризувати основні юридико-технічні помилки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування та їх вплив на ефективність правового регулювання;

9) обґрунтувати основні шляхи вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування з урахуванням національного та міжнародного досвіду.

Об'єктом є теоретичні та практичні аспекти дослідження юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування.

Предметом є юридична техніка нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування.

Методи: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та зіставлення.

Теоретичне значення дослідження. Результати дослідження юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування мають вагомое теоретичне значення для розвитку сучасної юриспруденції. Вони сприяють більш глибокому усвідомленню ролі юридичної техніки як системи принципів, методів, прийомів і процедур, які забезпечують логічну цілісність, структурованість та зрозумілість нормативних актів. Дослідження дозволяє уточнити поняття «юридична техніка», «нормотворча діяльність», «правотворчість» та їх взаємозв'язок, розкриває відмінності між нормотворчістю та законотворчістю, а також підкреслює специфіку застосування юридичної техніки у різних сферах державної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у безпосередньому впливі на діяльність органів публічного управління та адміністрування. Рекомендації щодо застосування юридичної техніки дозволяють підвищити якість нормативно-правових актів, забезпечити їхню структурованість, логічність, чіткість формулювань і узгодженість із законодавством вищої юридичної сили. Крім цього, результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення процедур підготовки, розробки та оприлюднення нормативно-правових актів. Впровадження стандартів юридичної техніки дозволяє

забезпечити прозорість та передбачуваність прийняття актів, підвищує рівень довіри громадян та суб'єктів господарювання до рішень органів влади, а також сприяє виконанню принципу верховенства права.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИРОДИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

1.1. Теоретико-методологічні основи юридичної техніки

Юридична техніка є однією з ключових категорій загальної теорії права, що забезпечує практичну реалізацію правових норм та ефективність правового регулювання загалом. Слід зазначити, що значення юридичної техніки зростає пропорційно ускладненню суспільних відносин, розвитку державного управління та розширенню нормативно-правового масиву. За таких умов питання якості правових актів виходить за межі суто юридичної проблематики і набуває міждисциплінарного характеру, охоплюючи управлінські, соціальні та політичні аспекти [40, с. 52–56].

У теорії права юридичну техніку традиційно пов'язують із процесом створення, оформлення та реалізації нормативно-правових актів. Водночас, сучасні наукові підходи розглядають її значно ширше — як систему правил, принципів і методів, що забезпечують логічну узгодженість, внутрішню єдність і зрозумілість правових норм. На нашу думку, саме таке комплексне розуміння юридичної техніки найбільш повно відображає її роль у правовій системі, особливо в умовах реформування публічного управління [43, с. 192; 61, с. 528].

Зауважимо, що у ХХ ст. скрупульозні дослідження юридичної техніки здійснювались вітчизняними та зарубіжними вченими. Починаючи з 90-х рр. ХХ ст., науковці чимало уваги приділяють проблемам теорії та практики правотворчості, питанням юридичної техніки та її видам, мови законодавчих актів, стилю правових актів. У теорії права проблемам, пов'язаних з різними аспектами аналізу юридичної техніки, її видів, інструментів, вимог до

нормативно-правових актів, до ефективності та якості законодавства, юридичної термінології присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, таких як: Р. Бержерон, І. Биля, С. Бобровник, С. Головатий, С. Гусарєв, Р. Давид, Т. Дідич, Ж. Дзейко, О. Дзюбенко, Р. Кабріяк, Ж. Карбоньє, М. Козюбра, В. Косович, С. Кравченко, А. Красницька, В. Лебеденко, Л. Легін, А. Мельник, І. Оніщук, Н. Пильгун, Т. Подорожна, П. Рабінович, В. Риндюк, О. Скакун, Ю. Шемшученко, І. Шутак, В. Щербина, О. Ющик тощо.

Питанням юридичної техніки, мови законодавчих актів, юридичної термінології, правотворчих помилок присвячуються дисертаційні дослідження, монографії, наукові статті, розділи книг тощо. Так, у 2000 р. була захищена дисертація С. Кравченка “Мова як фактор правоутворення та законотворення”; у 2003 р. – І. Білі “Теоретичні основи використання нормотворчої техніки”, Л. Чулінди “Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів”; у 2008 р. – А. Красницької “Процесуальні акти кримінального судочинства: юридична техніка, шляхи вдосконалення”, В. Риндюк “Законодавча техніка: поняття, форми, види, реалізація в Україні”; у 2010 р. – А. Коваль “Техніка формування норм права: кримінально-процесуальний аспект”; у 2014 р. – І. Шевчук “Правотворчі помилки у законодавстві України: загальнотеоретичні аспекти”; у 2015 р. – О. Кушнарьової “Уніфікація нормативної правової термінології у процесі нормотворення”, Н. Червінської “Ефективність законодавства: сутнісні характеристики та напрями підвищення”; у 2015 р. – В. Щербини “Засоби законодавчої техніки: теоретико-правові аспекти формування та вдосконалення”; у 2020 р. – О. Мусиченко “Зрозумілість кримінального закону” тощо.

Неодноразово об’єктом уваги українських дослідників були проблеми якості та досконалості вітчизняних законодавчих актів, дотримання правил-

вимог юридичної техніки, проблеми юридичних помилок та їх видів у текстах законодавчих актів України. Ці питання досліджували такі науковці: Ж. Дзейко, Т. Дідич, Л. Котова, А. Красницька, А. Лашков, В. Лебеденко, А. Мельник, О. Міневич, Б. Наставний, С. Петрушков, В. Риндюк, Р. Чернолуцький, І. Шевчук, І. Янишина тощо.

До кола науковців, які досліджують проблеми удосконалення юридичної техніки, належать Р. Калюжний, М. Кельман, А. Колодій, С. Лисенков, О. Мурашин, Б. Наставний, І. Опришко, М. Пархоменко, Ю. Перерва, Н. Пильгун, Л. Пригара, О. Пучков та інші. У своїх працях вони розглядають питання оптимізації правотворчого процесу, підвищення якості юридичних текстів, а також важливість дотримання правил юридичної техніки для забезпечення зрозумілості та стабільності правових норм.

Проблема юридичної техніки нерозривно пов'язана з принципом правової визначеності, який визнається одним із фундаментальних елементів верховенства права. Слід підкреслити, що нечіткість формулювань, логічні суперечності або термінологічна неузгодженість у нормативно-правових актах створюють передумови для неоднозначного тлумачення правових норм і, як наслідок, для порушення прав і свобод громадян. У цьому контексті юридична техніка виступає інструментом запобігання правовій невизначеності та підвищення ефективності правового регулювання [58, с. 12–24; 49, с. 5–18].

У науковій літературі юридична техніка розглядається як складова механізму правового регулювання, що забезпечує зв'язок між нормотворчою діяльністю та практикою правозастосування. Зокрема, дослідники наголошують на тому, що навіть соціально обґрунтовані та політично виважені рішення можуть втратити свою ефективність у разі недотримання вимог юридичної техніки. Таким чином, юридична техніка виконує функцію своєрідного «перекладача» між правовою ідеєю та її нормативним закріпленням [33, с. 145–152].

Важливе місце в теоретико-методологічному аналізі юридичної техніки посідає питання її співвідношення з іншими юридичними категоріями, зокрема нормотворчістю, правотворчістю та правореалізацією. Варто зазначити, що юридична техніка не зводиться лише до технічного аспекту нормотворення, а пронизує всі стадії правового регулювання — від формування концепції правового акта до його практичного застосування [7, с. 175-182; 48, с. 113].

З позицій загальної теорії держави і права юридична техніка виступає елементом правової культури, що відображає рівень розвитку правової системи та професійної підготовки суб'єктів правотворчості. Згодні з думкою, що якість юридичної техніки є своєрідним індикатором ефективності державного управління, оскільки саме через нормативно-правові акти держава реалізує свої управлінські функції та впливає на суспільні процеси [30, с. 312–320].

Вагомий внесок у дослідження теоретичних засад юридичної техніки вніс В. М. Косович, який звертає увагу на наявність прихованих техніко-юридичних дефектів у нормативно-правових актах. Слід зазначити, що науковець наголошує на тому, що такі дефекти не завжди є очевидними на етапі нормотворення, однак проявляються в процесі правозастосування, створюючи труднощі для суб'єктів публічного управління та судової практики [33, с. 145–152]. На нашу думку, цей підхід є особливо актуальним для сучасної правової системи України, яка перебуває в умовах постійних законодавчих змін.

У працях М. С. Кельмана та А. М. Колодія юридична техніка розглядається крізь призму загальної теорії держави і права як складова механізму правового регулювання. Варто підкреслити, що вчені пов'язують ефективність правових норм не лише з їх змістовним наповненням, а й із формою викладення, логічною структурою та термінологічною визначеністю

[30, с. 312–320]. Таким чином, юридична техніка постає як інструмент забезпечення системності та узгодженості законодавства.

Досить ґрунтовним є підхід В. І. Лебеденка, який визначає юридичну техніку як сукупність правил, прийомів і способів створення, систематизації та застосування нормативно-правових актів. Слід зауважити, що автор акцентує увагу на методологічних засадах юридичної техніки, підкреслюючи її значення для формування якісного нормативного матеріалу [40, с. 52–56]. На нашу думку, такий підхід дозволяє розглядати юридичну техніку не як допоміжний, а як базовий елемент правотворчої діяльності.

Особливе місце серед наукових досліджень юридичної техніки посідають праці І. Д. Шутака, який обґрунтовує її статус як самостійної теоретико-прикладної галузі юридичної науки. Слід зазначити, що вчений розглядає юридичну техніку як систему правил юридичної діяльності, що регламентує підготовку та оформлення різних видів правових документів [69, с. 228; 70, с. 81-86]. На нашу думку, така позиція є надзвичайно важливою для сфери публічного управління, де юридична діяльність має масовий і процедурно регламентований характер.

У контексті структури юридичної техніки заслуговують на увагу наукові підходи О. Л. Дзюбенка, який пропонує розмежовувати техніку розроблення правових актів і техніку їх упорядкування. Варто підкреслити, що таке розмежування дозволяє більш чітко визначити функціональне призначення кожного етапу юридичної діяльності та підвищити якість нормативного регулювання [64, с. 2-10]. Подібну позицію поділяє і В. І. Риндюк, який класифікує юридичну техніку залежно від виду юридичної діяльності — законодавчої, адміністративної та правоохоронної [55, с. 71-78; 56, с. 20].

Важливий внесок у розвиток теорії юридичної техніки зробила І. Н. Биля, яка розглядає її як комплекс нормотворчих, правозастосовних і систематизаційних прийомів. Слід зауважити, що такий підхід підкреслює

універсальний характер юридичної техніки та її значення для впорядкування законодавства [9, с. 212-226; 10, с. 24-33]. На нашу думку, це особливо актуально в умовах значного зростання обсягу підзаконних нормативних актів у сфері публічного управління.

Окремої уваги заслуговує позиція М. В. Савчина, який аналізує юридичну техніку крізь призму принципу верховенства права. Варто зазначити, що науковець визначає юридичну техніку як інструмент забезпечення правової визначеності та якості законодавства, наголошуючи на її ролі у стримуванні довільного нормотворення [58, с. 12-24]. Таким чином, юридична техніка розглядається не лише як технічний, а й як ціннісний елемент правової системи.

Поряд із аналізом окремих наукових підходів, доцільно звернути увагу на методологічні засади юридичної техніки. Слід підкреслити, що вона ґрунтується на використанні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, індукції, дедукції, формально-логічного та системного методів [61, с. 210–225]. Застосування цих методів забезпечує внутрішню узгодженість правових норм і сприяє підвищенню ефективності правового регулювання.

Значення методологічних засад юридичної техніки особливо проявляється у сфері публічного управління та адміністрування. На нашу думку, саме методологічна невизначеність у нормотворчій діяльності органів публічної влади часто призводить до появи суперечливих або декларативних норм, які складно реалізувати на практиці. У цьому контексті юридична техніка виступає інструментом раціоналізації управлінських процесів і підвищення якості державних рішень [13, с. 13-22; 19, с. 120-130].

Важливим складником юридичної техніки є мовні та логіко-структурні засоби, що забезпечують зрозумілість і передбачуваність нормативно-правових актів. Слід зазначити, що юридична мова має бути чіткою, точною

та позбавленою оціночних або двозначних формулювань, оскільки будь-яка мовна неточність може призвести до різного тлумачення правової норми. У науковій літературі наголошується, що саме мовні дефекти найчастіше стають причиною виникнення правових колізій та ускладнень у правозастосовній практиці [37, с. 538; 46, с. 224].

Логічна побудова нормативно-правового акта є не менш важливою, ніж його змістове наповнення. Варто підкреслити, що порушення логічної послідовності викладу норм, відсутність чітких зв'язків між окремими положеннями або суперечність між загальними і спеціальними нормами негативно впливають на ефективність правового регулювання. На нашу думку, логічні засоби юридичної техніки виконують функцію внутрішнього «каркаса» нормативно-правового акта, забезпечуючи його цілісність і системність [52, с. 205; 65, с. 688].

Окрему роль у структурі юридичної техніки відіграють юридичні конструкції як узагальнені моделі правових явищ. Слід зауважити, що використання юридичних конструкцій дозволяє закріплювати складні правові відносини у відносно компактній та зрозумілій формі. Дослідники підкреслюють, що саме через юридичні конструкції забезпечується стабільність правового регулювання та однаковість застосування норм у подібних правовідносинах [15, с. 113-117; 28; 29, с. 55-58].

Не менш важливим елементом юридичної техніки є методи систематизації законодавства, зокрема кодифікація, інкорпорація та консолідація. Слід зазначити, що систематизація спрямована на впорядкування нормативного масиву, усунення застарілих або дублюючих норм та забезпечення внутрішньої узгодженості законодавства. Для сфери публічного управління ці процеси мають особливе значення, оскільки адміністративне регулювання характеризується значною кількістю підзаконних актів і відомчих нормативів [16, с. 130-142; 20, с. 186; 21, с. 39].

У сучасних умовах розвитку держави юридична техніка зазнає суттєвого впливу процесів цифровізації та розвитку електронного урядування. Варто підкреслити, що впровадження електронних реєстрів, автоматизованих систем аналізу законодавства та електронного документообігу висуває нові вимоги до якості правових текстів. Зокрема, нормативно-правові акти повинні бути не лише юридично коректними, а й технічно сумісними з інформаційними системами органів публічної влади [12, с. 77-85; 18, с. 98-107].

Проблематика юридичної техніки в умовах електронного урядування активно досліджується сучасними науковцями. Слід зазначити, що неналежний рівень юридичної техніки в цифровому середовищі може призводити до технічних помилок, труднощів у реалізації адміністративних процедур та зниження ефективності управлінських рішень. На нашу думку, це актуалізує необхідність поєднання класичних підходів юридичної техніки з новими технологічними інструментами правового регулювання [18, с. 98-107; 39, с. 56-60].

Юридична техніка відіграє ключову роль у діяльності органів публічного управління та адміністрування. Варто підкреслити, що саме через нормативно-правові акти органи виконавчої влади та місцевого самоврядування реалізують свої повноваження, визначають процедури прийняття управлінських рішень і встановлюють правила взаємодії з громадянами. Недоліки юридичної техніки в цій сфері безпосередньо впливають на якість адміністративних послуг і рівень довіри населення до державних інституцій [13, с. 13-22; 19, с. 120-130; 54, с. 140-147].

Значення юридичної техніки для публічного управління також полягає у забезпеченні стабільності та передбачуваності правового регулювання. Слід зазначити, що часті та несистемні зміни нормативно-правових актів, відсутність єдиних підходів до їх структури і термінології ускладнюють управлінську діяльність і створюють правову невизначеність. На нашу думку,

дотримання вимог юридичної техніки є необхідною умовою формування ефективної та послідовної державної політики [58, с. 12-24; 53, с. 9-21].

У контексті євроінтеграційних процесів юридична техніка набуває додаткового значення. Варто підкреслити, що адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу передбачає не лише змістове узгодження норм, а й відповідність стандартам якості законодавства, прозорості та правової визначеності. Міжнародні документи та рекомендації наголошують на необхідності чіткої структури нормативних актів, логічної послідовності та зрозумілої юридичної мови [75; 77; 78; 80; 81].

Отже, юридична техніка є багатовимірним явищем, що поєднує теоретичні, методологічні та прикладні аспекти правової діяльності. Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що юридична техніка забезпечує єдність форми і змісту правових норм, сприяє підвищенню якості нормативно-правових актів і є необхідною умовою ефективного публічного управління та адміністрування. На нашу думку, подальший розвиток юридичної техніки має ґрунтуватися на поєднанні наукових напрацювань, практичних потреб управління та сучасних технологічних можливостей, що створює передумови для вдосконалення правового регулювання в Україні.

1.2. Історико-правові чинники формування юридичної техніки

Формування юридичної техніки є результатом тривалого історико-правового розвитку, що відбувався під впливом еволюції суспільних відносин, державних інститутів та правових систем. Слід зазначити, що юридична техніка не виникла як завершене наукове явище, а формувалася поступово, у процесі пошуку найбільш ефективних способів нормативного закріплення

суспільно значущих правил поведінки. Таким чином, її становлення тісно пов'язане з загальною історією держави і права [20, с. 186; 21, с. 39].

Перші елементи юридичної техніки простежуються ще в період домінування звичаєвого права. Варто підкреслити, що на ранніх етапах розвитку суспільства правові норми існували переважно в усній формі, однак уже тоді застосовувалися певні прийоми їх упорядкування та закріплення. Повторюваність формулювань, сталі звороти, ритуалізовані дії виконували функцію юридичної техніки, забезпечуючи зрозумілість і відносну стабільність правового регулювання [52, с. 205; 73, с. 768].

З появою писемності юридична техніка отримала новий імпульс розвитку. Слід зазначити, що перехід до письмової фіксації норм зумовив необхідність чіткішої структури правових приписів, уніфікації формулювань та логічної послідовності викладу. Одним із найдавніших прикладів систематизованого нормативного регулювання є Закони Хаммурапі, які, попри свою казуїстичність, уже містили елементи юридичної техніки, зокрема поділ на статті та використання стандартних правових формул [73, с. 768].

Особливе значення для розвитку юридичної техніки, безумовно, мала римська правова традиція. Варто підкреслити, що саме римські юристи вперше надали юридичній техніці системного характеру, розробивши чіткі правила формулювання норм, класифікації правових приписів і методи їх тлумачення. У «Дигестах» та «Кодексі» Юстиніана простежується високий рівень логічної побудови, внутрішньої узгодженості та термінологічної визначеності, що свідчить про розвинену юридичну техніку для свого часу [27, с. 584; 65, с. 688].

Слід зазначити, що римське право не лише сформувало основні інститути приватного права, а й заклало фундаментальні принципи юридичної техніки, які зберігають актуальність і в сучасних правових системах. До таких принципів належать системність правового регулювання, ієрархічність норм, чіткість юридичної мови та логічна послідовність правового тексту. На нашу

думку, саме ці риси забезпечили довговічність і впливовість римської правової традиції [30, с. 477; 52, с. 205].

У період Середньовіччя розвиток юридичної техніки відбувався в умовах співіснування світського та канонічного права. Варто зауважити, що необхідність узгодження різних правових систем сприяла формуванню більш складних техніко-юридичних прийомів, зокрема ієрархії нормативних актів, деталізації процедурних норм та чіткого визначення юридичних понять. Канонічне право, зокрема, виробило розгалужену систему логічних конструкцій і процедур, які суттєво вплинули на подальший розвиток європейської правотворчої традиції [26, с. 20; 67, с. 100-102].

Наступним етапом розвитку юридичної техніки стала епоха Нового часу, що характеризувалася становленням національних держав і формуванням централізованих правових систем. Слід зазначити, що ідеї раціоналізму та природного права зумовили активні кодифікаційні процеси, спрямовані на впорядкування законодавства та підвищення його зрозумілості. Прийняття кодифікованих актів, зокрема Кодексу Наполеона, стало прикладом високого рівня юридичної техніки, що проявлявся у чіткості структури, лаконічності юридичної мови та логічній послідовності норм [16, с. 130-142; 23, с. 12-17].

На нашу думку, саме в цей період юридична техніка починає усвідомлюватися як самостійний об'єкт наукового аналізу, а не лише як практичний інструмент правотворчості. Кодифікаційні процеси сприяли формуванню уявлення про необхідність єдиних стандартів юридичного оформлення нормативно-правових актів, що згодом стало підґрунтям для розвитку теорії юридичної техніки [20, с. 186; 21, с. 39].

Подальший розвиток юридичної техніки на українських землях відбувався в межах власної правової традиції, що формувалася під впливом звичаєвого права, писаних пам'яток та запозичень з інших правових систем.

Слід зазначити, що одним із перших кодифікованих джерел права Київської Русі стала «Руська правда», яка, попри казуїстичний характер, уже містила елементи юридичної техніки. Зокрема, у ній простежується певна систематизація норм, використання сталих формулювань і спроба узгодження різних правових приписів [52, с. 205; 73, с. 768].

Варто підкреслити, що «Руська правда» відіграла важливу роль у становленні правової культури, заклавши підґрунтя для подальшого розвитку юридичної техніки. Її структура та спосіб викладення норм свідчать про прагнення до впорядкування правового матеріалу, що є характерною ознакою формування юридичної техніки навіть на ранніх етапах розвитку державності. На нашу думку, саме ця пам'ятка стала важливим етапом переходу від усного до писаного права на українських землях [42, с. 261; 52, с. 205].

Значний вплив на розвиток юридичної техніки мали Литовські статuti XVI століття, які тривалий час діяли на території України. Слід зазначити, що ці нормативні акти відзначалися високим рівнем системності, чіткою структурою та відносною доступністю юридичної мови. У Литовських статутах простежується логічний поділ на розділи та статті, чітке визначення прав і обов'язків суб'єктів, а також використання усталених юридичних конструкцій [20, с. 186; 21, с. 39].

Варто наголосити, що Литовські статuti стали прикладом поєднання місцевих правових традицій із досягненнями європейської правової думки. На нашу думку, саме завдяки цьому вони забезпечили достатньо високий рівень юридичної техніки для свого часу та суттєво вплинули на подальший розвиток правотворчості в Україні. Їх значення полягає не лише у змістовному наповненні норм, а й у способі їх формулювання та систематизації [27, с. 584; 42, с. 261].

Окреме місце в історії розвитку юридичної техніки на українських землях посідає магдебурзьке право, яке регулювало організацію місцевого

самоврядування в містах. Слід зазначити, що акти магдебурзького права вирізнялися чіткою процедурністю, деталізацією повноважень органів міського управління та усталеними правовими формулами. Це сприяло формуванню практичних навичок юридичної техніки в діяльності органів місцевої влади [50, с. 11-16; 67, с. 100-102].

У період входження українських земель до складу інших держав розвиток юридичної техніки зазнавав впливу іноземних правових систем. Варто підкреслити, що австрійське та російське законодавство внесло власні підходи до структурування нормативних актів, використання юридичної мови та систематизації законодавства. Водночас, така правова мозаїчність зумовила фрагментарність правового регулювання та ускладнила формування єдиних стандартів юридичної техніки [47, с. 11; 65, с. 688].

Особливе місце в історії розвитку юридичної техніки посідає радянський період. Слід зазначити, що радянська правова система характеризувалася високим рівнем формалізації нормативно-правових актів і жорсткою ієрархією джерел права. Юридична техніка в цей період була спрямована на уніфікацію правових приписів та забезпечення централізованого управління. Водночас, надмірна ідеологізація законодавства негативно впливала на гнучкість і якість правового регулювання [52, с. 205; 65, с. 688].

Варто зауважити, що, попри свої недоліки, радянський період залишив певну спадщину у сфері юридичної техніки, зокрема у вигляді чітких процедур нормотворення та усталених форм нормативних актів. На нашу думку, ці напрацювання потребують критичного переосмислення, оскільки не всі з них відповідають сучасним вимогам правової держави та принципу верховенства права [53, с. 9-21; 65, с. 528].

Після здобуття незалежності Україна опинилася перед необхідністю формування власної правової системи, що зумовило активний розвиток

юридичної техніки. Слід зазначити, що перехід до демократичної моделі держави актуалізував питання якості нормативно-правових актів, їх зрозумілості та відповідності європейським стандартам. У цей період юридична техніка поступово починає розглядатися як важливий інструмент забезпечення ефективної державної політики [35, с. 60-70; 58, с. 12-24].

У сучасній науковій літературі наголошується, що розвиток юридичної техніки в Україні відбувається під впливом процесів євроінтеграції та гармонізації законодавства з правом Європейського Союзу. Варто підкреслити, що це стосується не лише змісту нормативних актів, а й вимог до їх форми, структури та мови. На нашу думку, саме історичний досвід розвитку юридичної техніки дозволяє критично оцінити сучасні підходи до нормотворення та уникати повторення помилок минулого [35, с. 60-70].

Узагальнюючи історичні етапи розвитку юридичної техніки, слід зазначити, що кожен період формування державності та правової системи залишив власний відбиток у способах нормативного закріплення правових приписів. Історичний аналіз свідчить, що юридична техніка еволюціонувала від простих форм упорядкування норм до складних системних конструкцій, спрямованих на забезпечення логічної узгодженості та правової визначеності. Таким чином, історико-правові чинники виступають фундаментом сучасного розуміння юридичної техніки [20, с. 186; 21, с. 39].

Варто підкреслити, що історичний розвиток юридичної техніки не був лінійним процесом. Він супроводжувався періодами прогресу та регресу, що зумовлювалося політичними, соціальними та ідеологічними чинниками. Зокрема, запровадження кодифікованих актів у різні історичні періоди сприяло підвищенню якості правового регулювання, тоді як надмірна ідеологізація законодавства, характерна для окремих етапів, призводила до формалізації та зниження гнучкості юридичної техніки [52, с. 205; 65, с. 688].

Історичний досвід формування юридичної техніки на українських землях демонструє поєднання власних правових традицій із запозиченнями з європейських правових систем. Слід зазначити, що така взаємодія сприяла накопиченню різноманітних техніко-юридичних прийомів і підходів, які в подальшому стали основою для розвитку національного законодавства. На нашу думку, саме синтез локальних і запозичених елементів юридичної техніки дозволив сформувати достатньо гнучку модель правового регулювання [42, с. 261; 47, с. 11].

Важливим аспектом історико-правового аналізу є усвідомлення ролі юридичної техніки у забезпеченні стабільності правового регулювання. Варто зауважити, що в усі історичні періоди саме чіткість формулювань, структурна впорядкованість та узгодженість норм визначали ефективність правового впливу на суспільні відносини. Натомість відсутність єдиних стандартів юридичної техніки спричиняла правову невизначеність та ускладнювала правозастосування [58, с. 12-24; 53, с. 9-21].

У сучасних умовах розвитку публічного управління історичні напрацювання у сфері юридичної техніки набувають особливої актуальності. Слід підкреслити, що аналіз історичних моделей нормотворення дозволяє виявити типові помилки та недоліки, які повторюються і в сучасній правотворчій діяльності. На нашу думку, ігнорування історичного досвіду призводить до відтворення неефективних техніко-юридичних рішень у нормативно-правових актах органів публічної влади [33, с. 488; 40, с. 52-56].

Окремої уваги заслуговує питання впливу історико-правових чинників на формування сучасних стандартів юридичної техніки в умовах євроінтеграції. Варто зазначити, що адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу передбачає врахування не лише сучасних вимог, а й історичних особливостей правової системи України. Це дозволяє забезпечити баланс між збереженням національної правової ідентичності та

імплементациєю європейських підходів до якості законодавства [35, с. 60-70; 75; 77].

У цьому контексті історико-правовий аналіз юридичної техніки виступає методологічною основою для вдосконалення нормотворчої діяльності органів публічного управління. Слід зауважити, що знання історичних закономірностей розвитку юридичної техніки дозволяє більш усвідомлено підходити до формування нормативно-правових актів, уникати надмірної казуїстичності та забезпечувати внутрішню логіку правового регулювання [13, с. 13-22; 19, с. 120-130].

Значення історико-правових чинників формування юридичної техніки також проявляється у контексті цифровізації правової сфери. Варто підкреслити, що впровадження електронних форм нормотворення та електронного документообігу потребує не лише технічних інновацій, а й переосмислення традиційних підходів юридичної техніки. На нашу думку, історичний досвід дозволяє адаптувати класичні принципи юридичної техніки до сучасних цифрових умов без втрати їх змістовної якості [12, с. 77-85; 18, с. 98-107].

Отже, історико-правові чинники формування юридичної техніки мають системний і багатоаспектний характер. Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що сучасна юридична техніка є результатом тривалої еволюції правових форм, інституцій і наукових підходів. Вона поєднує історичний досвід, теоретичні напрацювання та сучасні вимоги до якості правового регулювання. На нашу думку, врахування історико-правових чинників є необхідною умовою подальшого вдосконалення юридичної техніки та підвищення ефективності публічного управління і адміністрування в Україні.

1.3. Юридична техніка: основні підходи до визначення, елементи

Юридична техніка як складне багатокomпонентне явище характеризується різноманіттям наукових підходів до її розуміння та структуризації. Слід зазначити, що відсутність єдиного універсального підходу до визначення юридичної техніки зумовлена її міждисциплінарним характером і широкою сферою застосування. У науковій літературі юридична техніка розглядається одночасно як система знань, сукупність прийомів і способів юридичної діяльності, а також як практичний інструмент забезпечення якості нормативно-правових актів [40, с. 52-56; 43, с. 192].

Потрібно підкреслити, що різноманіття підходів до юридичної техніки не є свідченням наукової невизначеності, а, навпаки, відображає складність і багатовимірність цього правового феномену. Саме поєднання теоретичних і прикладних аспектів дозволяє повною мірою розкрити потенціал юридичної техніки в умовах сучасного публічного управління [58, с. 12-24; 53, с. 9-21].

У межах загальнотеоретичного підходу юридична техніка розглядається як елемент механізму правового регулювання. Зокрема, М. С. Кельман і А. М. Колодій визначають її як систему правил і прийомів, що забезпечують логічну узгодженість і структурну впорядкованість правових норм [30, с. 477]. Слід зазначити, що в цьому підході основна увага приділяється формальній стороні правових актів, що дозволяє забезпечити їх зрозумілість і стабільність у процесі правозастосування. А. В. Красницька зауважує, що “юридична техніка – це система принципів, прийомів, засобів, правил (логічних, структурних, мовностилістичних) підготовки текстів правових актів, що застосовуються при виробленні й систематизації актів для забезпечення їх досконалості” [45, с. 96].

Нормотворчий підхід до юридичної техніки акцентує увагу на процесі створення нормативно-правових актів. Варто підкреслити, що представники

цього напряму розглядають юридичну техніку як сукупність спеціальних засобів і прийомів, які використовуються суб'єктами нормотворчості для формулювання, структурування та систематизації правових норм. У цьому контексті юридична техніка виступає необхідною умовою якісної нормотворчої діяльності органів публічної влади [7, с. 175-182; 8, с. 68-75; 13, с. 13-22]. З позицій нормотворчого підходу І. Н. Биля визначає юридичну техніку як комплекс нормотворчих і правозастосовних прийомів, спрямованих на забезпечення системності та внутрішньої узгодженості законодавства [9, с. 212-226; 10, с. 24-33]. Слід зазначити, що такий підхід дозволяє розглядати юридичну техніку не лише як формальний інструмент, а як засіб підвищення ефективності правового регулювання загалом.

Окреме місце в наукових дослідженнях посідає функціональний підхід до юридичної техніки. Варто зауважити, що в його межах юридична техніка аналізується з позицій виконуваних нею функцій, зокрема регулятивної, стабілізуючої, упорядковуючої та гарантійної. На нашу думку, функціональний підхід дозволяє оцінити практичну значущість юридичної техніки в діяльності органів публічного управління та адміністрування [33, с. 488; 58, с. 12-24].

Інституційний підхід до юридичної техніки пов'язаний із дослідженням її ролі в діяльності конкретних органів державної влади та місцевого самоврядування. Слід зазначити, що в цьому контексті юридична техніка розглядається як елемент управлінської діяльності, що забезпечує формалізацію владних рішень і їх нормативне закріплення. Недотримання вимог юридичної техніки в інституційній площині призводить до зниження ефективності державного управління та виникнення правових колізій [54, с. 140-147; 22, с. 45-58].

Поряд із підходами до розуміння юридичної техніки важливе значення має її внутрішня структура, яка включає сукупність взаємопов'язаних

елементів. Слід підкреслити, що більшість науковців виділяють мовні, логічні, структурні та систематизаційні елементи юридичної техніки, кожен з яких виконує самостійну функцію у процесі створення та реалізації правових норм [37, с. 538; 46, с. 224].

На нашу думку, саме структурний аналіз елементів юридичної техніки дозволяє комплексно оцінити її роль у правовій системі та визначити напрями подальшого вдосконалення нормотворчої діяльності. У цьому контексті юридична техніка постає не як набір ізольованих прийомів, а як цілісна система, спрямована на забезпечення якості та ефективності правового регулювання.

Розкриваючи структуру юридичної техніки, слід зазначити, що її елементи становлять взаємопов'язану систему засобів, прийомів і правил, які забезпечують якість правових актів на всіх стадіях юридичної діяльності. У науковій літературі найбільш поширеним є поділ елементів юридичної техніки на мовні, логічні, структурні та систематизаційні, кожен з яких має самостійне функціональне призначення [37, с. 538; 46, с. 224; 55, с. 71-78].

Провідне місце серед елементів юридичної техніки займають мовні засоби, які визначають зрозумілість і доступність нормативно-правових актів. Варто підкреслити, що юридична мова повинна бути чіткою, однозначною та нейтральною, оскільки будь-яка мовна неточність може призвести до різного тлумачення правових норм. Науковці звертають увагу на необхідність використання усталеної юридичної термінології, уникнення оціночних понять та надмірної казуїстичності [37, с. 538; 46, с. 224].

Слід зазначити, що мовні дефекти є однією з найпоширеніших причин виникнення правових колізій у сфері публічного управління. На нашу думку, це зумовлено тим, що нормативно-правові акти органів виконавчої влади часто мають процедурний характер і безпосередньо застосовуються посадовими особами. Тому нечіткість формулювань у таких актах створює

ризика довільного застосування норм і зниження рівня правової визначеності [58, с. 12-24; 53, с. 9-21].

Логічні елементи юридичної техніки забезпечують внутрішню узгодженість і системність правових приписів. Варто зауважити, що логічна побудова нормативно-правового акта передбачає дотримання принципів несуперечності, послідовності та обґрунтованості викладу норм. Порушення логічної структури призводить до виникнення прогалин і суперечностей, що ускладнює правозастосування та негативно впливає на ефективність державного управління [52; 65].

Значення логічних засобів юридичної техніки особливо проявляється при співвідношенні загальних і спеціальних норм. Слід підкреслити, що неправильне визначення їх ієрархії або сфери дії призводить до правової невизначеності та конфліктів у правозастосовній практиці. На нашу думку, логічні прийоми юридичної техніки виконують функцію координації правового регулювання, забезпечуючи узгодженість різних нормативних приписів [49, с. 5-18; 53, с. 9-21].

Структурні елементи юридичної техніки охоплюють правила побудови нормативно-правових актів, зокрема поділ на розділи, глави, статті та пункти. Варто зазначити, що чітка структура акта сприяє його сприйняттю та полегшує процес правозастосування. У науковій літературі наголошується, що недотримання структурних вимог часто призводить до дублювання норм або втрати їх нормативного змісту [16, с. 130-142; 20, с. 186].

Слід зазначити, що структурна організація нормативно-правових актів має особливе значення у сфері публічного управління, де нормативні документи часто мають складну багаторівневу будову. На нашу думку, чітка структуризація управлінських актів є передумовою прозорості діяльності органів публічної влади та підвищення довіри громадян до державних інституцій [13, с. 13-22; 54, с. 140-147].

Окрему групу елементів юридичної техніки становлять техніко-юридичні засоби, до яких належать юридичні конструкції, дефініції, презумпції, фікції та відсилочні норми. Варто підкреслити, що використання цих засобів дозволяє узагальнювати складні правові явища та забезпечувати стабільність правового регулювання. Науковці підкреслюють, що юридичні конструкції є своєрідними «матрицями» правового мислення, які забезпечують однаковість застосування норм у подібних правовідносинах [15, с. 113-117; 28, с. 58-62; 29, с. 55-58].

Значну увагу в теорії юридичної техніки приділяють також засобам систематизації законодавства. Слід зазначити, що кодифікація, інкорпорація та консолідація спрямовані на впорядкування нормативного масиву, усунення застарілих норм і забезпечення внутрішньої узгодженості законодавства. Для сфери публічного управління ці процеси мають особливе значення, оскільки сприяють підвищенню ефективності управлінських рішень [16, с. 130-142; 43, с. 192].

У сучасних умовах розвитку правової системи важливого значення набуває поєднання класичних елементів юридичної техніки з інноваційними підходами, пов'язаними з цифровізацією нормотворчості. Варто підкреслити, що електронні форми підготовки та оприлюднення нормативно-правових актів висувають нові вимоги до їх структури, мови та логіки викладу. На нашу думку, це зумовлює необхідність адаптації традиційних елементів юридичної техніки до цифрового середовища [12, с. 77-85; 18, с. 98-107].

Узагальнюючи наукові підходи до розуміння юридичної техніки, слід зазначити, що кожен із них акцентує увагу на окремих аспектах цього правового явища, проте в сукупності вони формують цілісне уявлення про її зміст і призначення. Загальнотеоретичний, нормотворчий, функціональний та інституційний підходи не суперечать один одному, а, навпаки,

взаємодоповнюють, що дозволяє комплексно оцінити роль юридичної техніки в сучасній правовій системі [30, с. 477; 33, с. 488; 58, с. 12-24].

Потрібно підкреслити, що інтегративний підхід до юридичної техніки є найбільш доцільним у контексті публічного управління та адміністрування. На нашу думку, саме поєднання теоретичних положень і прикладних інструментів дозволяє забезпечити високу якість нормативно-правових актів, які безпосередньо регулюють управлінські процеси. У цьому сенсі юридична техніка виступає не лише як сукупність формальних правил, а як важливий чинник ефективності державної політики [13, с. 13-22; 54, с. 140-147; 22, с. 45-58].

Аналіз елементів юридичної техніки свідчить про їх тісний взаємозв'язок і взаємозалежність. Слід зазначити, що мовні, логічні, структурні та техніко-юридичні засоби функціонують як єдина система, в межах якої порушення одного елемента негативно впливає на загальну якість правового регулювання. На нашу думку, саме системний підхід до використання елементів юридичної техніки є запорукою стабільності та передбачуваності правових норм [37, с. 538; 46, с. 224; 55, с. 71-78].

Особливого значення елементи юридичної техніки набувають у діяльності органів публічної влади. Варто підкреслити, що нормативно-правові акти у сфері публічного управління мають не лише юридичний, а й управлінський характер, оскільки визначають процедури прийняття рішень, розподіл повноважень та механізми взаємодії між державою і громадянами. Недотримання вимог юридичної техніки в таких актах безпосередньо впливає на ефективність управління та рівень правової визначеності [19, с. 120-130; 54, с. 140-147].

У сучасних умовах цифровізації правотворчої діяльності роль юридичної техніки істотно зростає. Слід зазначити, що електронні формати нормотворення та застосування інформаційних технологій висувають нові

вимоги до якості правових текстів, зокрема до їх структурної чіткості, логічної узгодженості та термінологічної однозначності. На нашу думку, “цифрове середовище не зменшує значення юридичної техніки, а, навпаки, актуалізує необхідність її подальшого розвитку й адаптації до нових умов” [12, с. 77-85; 18, с. 98-107].

Важливим напрямом удосконалення юридичної техніки є врахування європейських стандартів якості законодавства. Варто підкреслити, що в документах Європейського Союзу та Ради Європи особлива увага приділяється принципам правової визначеності, прозорості та передбачуваності правового регулювання, які безпосередньо пов’язані з вимогами юридичної техніки [75; 77; 78; 80; 81]. На нашу думку, імплементація цих стандартів сприятиме підвищенню якості національного законодавства та ефективності публічного управління в Україні.

Таким чином, юридична техніка постає як складна багаторівнева система, що поєднує наукові підходи, методологічні засади та практичні інструменти правової діяльності. Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку, що ефективне використання підходів і елементів юридичної техніки є необхідною умовою формування якісних нормативно-правових актів і забезпечення результативної діяльності органів публічної влади. На нашу думку, саме юридична техніка виступає одним із ключових чинників реалізації принципів верховенства права та належного врядування в сучасній правовій державі.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного дослідження теоретико-методологічних та історико-правових аспектів юридичної техніки встановлено, що вона є складним багаторівневим і динамічним правовим явищем, яке поєднує науково-теоретичні засади з практичними інструментами нормотворчої та правозастосовної діяльності. Отримані результати дають підстави стверджувати, що юридична техніка не обмежується суто формальними вимогами до мови чи структури нормативно-правових актів, а виконує системоутворюючу функцію в механізмі правового регулювання та забезпеченні ефективного публічного управління.

У ході аналізу з'ясовано, що юридична техніка забезпечує трансформацію абстрактних правових принципів у чіткі, логічно вибудовані та практично придатні правила поведінки. Доведено, що відсутність належного рівня юридичної техніки знижує ефективність застосування нормативно-правових актів, створює передумови для виникнення правових колізій, прогалин і неоднозначного тлумачення норм, що негативно впливає на стабільність правового регулювання.

Дослідження історико-правових чинників формування юридичної техніки дозволило встановити її еволюційний характер. Обґрунтовано, що становлення елементів юридичної техніки відбувалося поступово — від звичаєвого права та ранніх писемних джерел до сучасних кодифікованих актів, а значний вплив на цей процес мали римська правова традиція, канонічне право, кодифікаційні процеси Нового часу та розвиток національних правових систем. Це свідчить, що сучасні підходи до юридичної техніки є результатом тривалого історичного розвитку.

У процесі дослідження встановлено, що формування юридичної техніки в Україні відбувалося під впливом різних правових систем, що зумовило її

багатошаровий і синтетичний характер. Доведено, що процеси державотворення, кодифікації законодавства, європейської інтеграції та цифровізації суттєво вплинули на сучасний стан юридичної техніки, водночас актуалізувавши потребу в її подальшому вдосконаленні з урахуванням національних і міжнародних викликів.

Проведений аналіз наукових підходів дозволив з'ясувати, що у правовій науці відсутнє єдине універсальне визначення юридичної техніки. Встановлено, що різні концепції акцентують увагу на формальних, мовних, логічних, процедурних або функціональних аспектах цього явища, що підтверджує його комплексну природу та потребу в міждисциплінарному осмисленні.

Обґрунтовано доцільність розгляду юридичної техніки як системи, що охоплює нормотворчу діяльність, систематизацію законодавства, тлумачення та реалізацію правових норм. Отримані висновки підтверджують, що юридична техніка виконує роль своєрідного «нормативного фільтру», який дисциплінує учасників правовідносин та забезпечує узгодженість правового регулювання.

У результаті дослідження встановлено, що сучасні наукові концепції юридичної техніки не завжди повною мірою враховують специфіку окремих сфер державної діяльності. Доведено, що юридична техніка законодавчої, адміністративної, судової та правоохоронної діяльності має істотні відмінності, що зумовлює необхідність диференційованого підходу до її застосування та унеможлиблює її універсалізацію без урахування практичних умов реалізації правових норм.

Загалом встановлено, що юридична техніка є важливим чинником забезпечення стабільності правового порядку, ефективності публічного управління та захисту прав і свобод людини. Отримані результати свідчать, що подальший розвиток юридичної техніки має ґрунтуватися на поєднанні

історичного досвіду, сучасних наукових підходів і практичних потреб державного управління, що створює підґрунтя для подальших наукових досліджень і вдосконалення правотворчої та правозастосовної діяльності.

РОЗДІЛ 2

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

2.1. Нормативно-правові акти у сфері публічного управління та адміністрування: поняття, правові властивості, значення, види

Праотворчість і нормотворчість належать до базових категорій юридичної науки, оскільки саме через них відбувається формування та оновлення нормативного масиву, що регулює суспільні відносини. Слід зазначити, що у науковому дискурсі немає повністю уніфікованого підходу до їх тлумачення: різниця пояснюється методологічними позиціями дослідників, історичними етапами розвитку правової системи та специфікою правових традицій. Водночас у більшості праць простежується спільна ідея: ці процеси забезпечують організаційну основу державного управління, визначаючи межі компетенції органів влади та правила реалізації владних рішень у правовій формі.

У вузькому значенні нормотворчість описується як діяльність, спрямована на створення та оформлення нормативних приписів у вигляді нормативно-правових актів, що має чітко визначений процедурний характер. Так, А. О. Расюк трактує нормотворчість як діяльність уповноважених суб'єктів, яка охоплює підготовку, розгляд, ухвалення та офіційне оприлюднення нормативно-правових актів і здійснюється виключно у встановленому правовому порядку [54, с. 142]. На нашу думку, саме процедурність у нормотворчості виконує гарантійну функцію: порушення формальних вимог може поставити під сумнів легітимність і юридичну дієвість акта, створюючи підстави для його оскарження.

Поряд із цим, у науковій літературі акцентується, що нормотворчість не обмежується “технічним” оформленням норм. Вона включає змістовне проектування регулятивного впливу: визначення цілей, адресатів, меж дії та очікуваних наслідків правового припису [13, с. 114]. Як наголошує А. Ю. Шевченко, нормотворчість сприяє стабільності правової системи, оскільки формалізує правила та обов’язки учасників правовідносин і створює основу передбачуваності правового регулювання [18, с. 43].

Натомість правотворчість у більшості підходів описується як ширше явище, що охоплює різні способи формування права і не зводиться лише до формального ухвалення актів. С. Чабура підкреслює, що правотворчість є однією з ключових форм діяльності держави поряд із правозастосовною та контрольно-наглядною, а коло її суб’єктів є значно ширшим і може включати не лише державні органи, а й інші інституційні форми участі (наприклад, громадськість у відповідних процедурах) [66, с. 114]. Слід зазначити, що такий підхід дозволяє бачити правотворчість як комплексний процес, де поєднуються правові, організаційні та соціальні чинники.

Більш “класичне” визначення надає Т. І. Тарахонич, яка розглядає правотворчість як діяльність державних органів із розробки та прийняття нормативно-правових актів з метою встановлення, зміни або скасування юридичних норм [63, с. 62]. На нашу думку, у цій дефініції важливо те, що правотворчість прямо пов’язується з практичною дієздатністю правових норм: норма стає реальним регулятором лише після офіційного затвердження та доведення до адресатів через встановлені канали оприлюднення.

З управлінської перспективи правотворчість має не лише юридичну, а й організаційну природу. В. Я. Василенко звертає увагу, що правотворчість включає не тільки створення актів, але й забезпечення їх дії в межах процедур та організаційних механізмів, у яких беруть участь як законодавчі, так і виконавчі органи [13, с. 47]. Слід підкреслити, що саме в публічному

управлінні цей аспект є принциповим: нормативний акт тут виступає водночас і правовим приписом, і “алгоритмом” управлінської дії.

Окремо варто враховувати підхід, за яким правотворення у широкому значенні охоплює і нормотворення. Так, Д. В. Бараненко підкреслює, що правотворення ширше за нормотворення та включає діяльність уповноважених органів із формування права, а щодо підзаконних актів виконавчої влади доцільно застосовувати саме поняття “нормотворча діяльність” як найбільш адекватне процедурній природі цих процесів [8, с. 68–75]. На нашу думку, це розмежування є корисним для аналізу інструментів державного управління: воно дозволяє точніше описати різні рівні регулятивних впливів — законодавчий і підзаконний.

Із позиції взаємозв’язку правотворчості та державного устрою В. П. Плавич наголошує, що правотворчість корелює з формою держави, її функціями та механізмом управління, оскільки через нормативні рішення держава закріплює соціальні потреби та інтереси у формі позитивного права [50, с. 13]. Слід зазначити, що в цьому сенсі правотворчість виконує “перекладну” функцію: трансформує суспільний запит і принципи справедливості у конкретні обов’язкові правила.

Комплексне бачення правотворчості пропонує А. О. Дутко, визначаючи її як діяльність, що охоплює розробку, прийняття, оформлення, введення в дію, зміну та скасування нормативно-правових актів та інших джерел права [25, с. 28]. Подібну узагальнюючу позицію підтримує і О. Скрипнюк, підкреслюючи, що правотворчість є цілеспрямованою юридичною діяльністю різних суб’єктів зі створення норм права та надання їм конкретного змісту [62, с. 172]. Таке трактування є важливим для сучасного публічного управління, оскільки дозволяє аналізувати правотворчість не ізольовано, а як процес, інтегрований у систему управлінських рішень.

Додатковий аргумент на користь розмежування понять наводять дослідники, які прямо вказують на ієрархію категорій. А. М. Баран підкреслює, що нормотворчість є складовою правотворчості [7, с. 175-182]. Аналогічну думку висловлює І. О. Пасічна, наголошуючи, що нормотворчість є більш вузьким поняттям, оскільки фокусується на створенні та оформленні правових норм, тоді як правотворчість охоплює ширший комплекс процесів створення, зміни й скасування права [48, с. 112]. На нашу думку, таке розмежування є методологічно продуктивним і дозволяє точніше описувати компетенції суб'єктів, етапи процедур і результати регулятивного впливу в управлінській сфері.

Отже, узагальнення позицій різних учених дає змогу стверджувати, що правотворчість є ширшим соціально-правовим явищем, а нормотворчість — його інституціоналізованою процедурною складовою, зосередженою на підготовці та прийнятті нормативно-правових актів. Слід підкреслити, що множинність підходів у науці не є недоліком, а відображає багатовимірність створення права та потребу адаптувати теоретичні моделі до українських управлінських реалій.

Нормативно-правові акти у сфері публічного управління та адміністрування мають визначальне значення, оскільки вони не лише закріплюють правові приписи, але й формують організаційно-процедурну модель реалізації державної політики на різних рівнях влади. Слід зазначити, що через нормативно-правові акти визначаються компетенції органів, межі їхніх повноважень, стандарти діяльності, а також механізми взаємодії з громадянами та іншими суб'єктами. Саме тому якість цих актів прямо впливає на керованість управлінських процесів, стабільність правопорядку та рівень довіри до інституцій.

У цьому контексті підтримується думка, що нормативно-правові акти виконують не лише функцію джерела права, а й інструменту державного

управління, оскільки деталізують і конкретизують загальні законодавчі приписи [18, с. 58]. Водночас, як зазначається у дослідженнях, ефективність таких актів потребує постійного перегляду та удосконалення відповідно до соціально-економічних викликів і змін практики [19, с. 123]. У міжнародній площині якість нормативних актів розглядається як фактор результативного публічного управління та підґрунтя інституційної довіри [75; 77; 78].

До базових властивостей нормативно-правових актів у публічному управлінні традиційно відносять загальнообов'язковість, формальну визначеність, стабільність і системність. Загальнообов'язковість означає, що встановлені приписи мають бути виконані всіма адресатами в межах їх компетенцій і правового статусу. Формальна визначеність передбачає чіткий, логічно послідовний та однозначний виклад норм, що унеможливує їх довільне розуміння та сприяє правовій визначеності [18, с. 134]. На нашу думку, саме формальна визначеність є точкою перетину між правовою природою акта та вимогами юридичної техніки: якщо норма сформульована нечітко, її регулятивний потенціал фактично втрачається.

Поряд із цим, нормативно-правові акти у публічному управлінні можуть класифікуватися за органом прийняття, юридичною силою, змістом і функціональним призначенням. І. О. Пасічна обґрунтовує пріоритетність актів законодавчої та виконавчої влади, оскільки вони визначають ключові правила управлінських відносин і забезпечують реалізацію державної політики [48, с. 112]. Підзаконні акти, відповідно, виконують функцію деталізації законів та встановлення процедур реалізації управлінських завдань, що посилює вимоги до їх якості та узгодженості [73, с. 78].

Окремо слід наголосити, що результативність публічного управління значною мірою залежить від якості юридичної техніки при розробленні та прийнятті нормативних актів. Нечіткі формулювання, дублювання положень, суперечності між актами різної юридичної сили створюють правову

невизначеність, породжують конфлікти правозастосування й можуть призводити до порушення прав громадян та неефективного використання ресурсів [41, с. 34]. Саме тому питання вдосконалення нормативно-правових актів — через усунення колізій, підвищення структурної логіки та адаптивності до сучасних умов — є постійним завданням правотворчої та нормотворчої діяльності у сфері публічного адміністрування.

Як показує наукова література, однією з типових проблем правозастосування є колізії між різними нормативними актами або внутрішні суперечності в межах одного документа [74, с. 53]. Крім того, на практиці часто трапляються прогалини та нечіткі регулятивні “зони”, які змушують суб’єктів управління застосовувати додаткові роз’яснення або ініціювати зміни до актів [73, с. 128]. На нашу думку, системне вирішення цих проблем можливе лише за умови поєднання: (1) належної юридичної техніки на стадії проектування акта; (2) реальної оцінки регуляторних наслідків; (3) подальшого моніторингу застосування норм у практиці органів публічної влади.

Важливе місце в системі нормативно-правового забезпечення юридичної техніки посідають підзаконні нормативно-правові акти, які видаються органами виконавчої влади з метою реалізації положень законів та забезпечення функціонування механізму публічного управління. Слід зазначити, що саме на рівні підзаконної нормотворчості юридична техніка проявляється найбільш інтенсивно, оскільки ці акти безпосередньо регулюють управлінські процедури, організацію діяльності органів влади та взаємодію з громадянами.

У наукових дослідженнях неодноразово підкреслюється, що підзаконні нормативно-правові акти мають похідний характер, проте їх практичне значення для публічного управління є надзвичайно високим. І. О. Пасічна зазначає, що саме підзаконні акти забезпечують деталізацію законодавчих

норм і визначають конкретні механізми їх реалізації у діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [48, с. 112]. На нашу думку, ця обставина зумовлює підвищені вимоги до якості юридичної техніки таких актів, адже будь-які техніко-юридичні помилки безпосередньо впливають на ефективність управлінських рішень.

Аналіз правозастосовної практики свідчить, що найбільш поширеними формами підзаконних нормативно-правових актів у сфері публічного управління є постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також розпорядження керівників органів виконавчої влади. Слід підкреслити, що кожен із цих видів актів має власну сферу застосування, юридичну силу та процедурні особливості ухвалення, що зумовлює необхідність диференційованого підходу до застосування юридичної техніки.

У цьому контексті В. М. Косович звертає увагу на те, що порушення вимог юридичної техніки на стадії підготовки підзаконних нормативно-правових актів призводить до виникнення колізій, прогалин і дублювання правових норм [33, с. 145–152]. На нашу думку, проблема ускладнюється тим, що підзаконні акти часто ухвалюються в умовах обмеженого часу, що негативно позначається на рівні їх техніко-юридичного опрацювання.

Окремої уваги заслуговує відомча нормотворчість, яка здійснюється центральними органами виконавчої влади в межах їх компетенції. А. О. Расюк підкреслює, що відомчі нормативно-правові акти відіграють важливу роль у регулюванні внутрішньоорганізаційних відносин і забезпеченні виконання державної політики у відповідних сферах [54, с. 140–147]. Водночас слід зазначити, що саме відомчі акти найчастіше стають джерелом правової невизначеності через надмірну деталізацію або, навпаки, нечіткість формулювань.

Проблеми юридичної техніки у відомчій нормотворчості пов'язані також із відсутністю єдиних загальнодержавних стандартів підготовки нормативно-правових актів. В. І. Лебеденко зазначає, що різноманітність підходів до структури, мови та логіки викладення нормативних приписів призводить до фрагментації правового регулювання [40, с. 52–56]. На нашу думку, уніфікація техніко-юридичних вимог до підзаконних актів могла б істотно підвищити якість управлінського регулювання.

Суттєвий вплив на нормативно-правове забезпечення юридичної техніки має розвиток електронного урядування та цифрових технологій. О. М. Грицак звертає увагу на те, що в умовах цифровізації державного управління зростає роль чіткості, структурованості та формалізованості нормативних актів, які використовуються в електронних системах [18, с. 98–107]. Слід зазначити, що недосконалість юридичної техніки у таких умовах може призводити не лише до правових, а й до технічних збоїв у функціонуванні інформаційних систем.

У міжнародній практиці питання якості підзаконної нормотворчості розглядається як складова загальної політики забезпечення належного урядування. Документи Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) та Ради Європи наголошують на необхідності прозорості, логічної послідовності та передбачуваності нормативно-правових актів [75; 77; 80]. На нашу думку, врахування цих підходів є особливо важливим для реформування системи публічного управління в Україні.

Таким чином, підзаконні нормативно-правові акти та відомча нормотворчість відіграють ключову роль у реалізації державної політики та функціонуванні системи публічного управління. Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що підвищення якості юридичної техніки підзаконних актів є необхідною умовою забезпечення ефективності управлінських рішень, правової визначеності та стабільності правопорядку.

Незважаючи на наявність розгалуженої системи нормативно-правових актів, сучасна практика нормотворчості в Україні супроводжується низкою проблем, які негативно впливають на якість юридичної техніки та ефективність публічного управління. Слід зазначити, що ці проблеми мають як системний, так і інституційний характер та проявляються на різних рівнях правового регулювання.

Однією з найбільш поширених проблем є наявність правових колізій між нормативно-правовими актами різної юридичної сили. Як зазначає П. М. Рабінович, колізії виникають унаслідок суперечностей між нормами, що регулюють однакові або суміжні суспільні відносини, і суттєво ускладнюють процес правозастосування [52, с. 205; 53, с. 9-21]. На нашу думку, проблема колізій значною мірою пов'язана з недотриманням вимог юридичної техніки на стадії підготовки нормативних актів, зокрема щодо їх узгодженості та ієрархічної відповідності.

Іншою актуальною проблемою є наявність прогалин у правовому регулюванні, які виникають унаслідок неповної або нечіткої регламентації окремих аспектів публічного управління. Н. П. Яковлева звертає увагу на те, що прогалини змушують суб'єктів владних повноважень діяти в умовах правової невизначеності або застосовувати аналогію, що не завжди є допустимим у сфері публічного адміністрування [74, с. 53]. Слід підкреслити, що така ситуація створює ризики довільного тлумачення норм та знижує рівень правової визначеності.

Проблеми юридичної техніки проявляються також у надмірній складності мови нормативно-правових актів. Як зазначає І. Н. Биля, використання громіздких конструкцій, складних синтаксичних форм та нечіткої термінології ускладнює сприйняття правових норм і негативно впливає на їх реалізацію [9, с. 212-226; 10, с. 24-33]. На нашу думку, складність мови нормативних актів є однією з причин формального підходу до їх

застосування, коли адресати керуються не змістом норми, а її формальним тлумаченням.

Окремою проблемою є дублювання нормативних приписів у різних актах, що призводить до перевантаження правової системи та ускладнює орієнтацію в законодавстві. В. І. Риндюк підкреслює, що дублювання норм часто виникає внаслідок відсутності належної систематизації законодавства та координації нормотворчої діяльності різних органів влади [55, с. 71-78; 56, с. 20]. Слід зазначити, що в умовах децентралізації та розширення повноважень органів місцевого самоврядування ця проблема набуває особливої актуальності.

Недостатній рівень юридичної експертизи нормативно-правових актів також негативно впливає на якість юридичної техніки. Є. В. Демиденко наголошує, що експертиза має бути спрямована не лише на перевірку відповідності акта законодавству, а й на оцінку його техніко-юридичних характеристик, зокрема логіки структури, чіткості формулювань і відсутності внутрішніх суперечностей [19, с. 120–130]. На нашу думку, формалізація процедур юридичної експертизи є необхідною умовою підвищення якості нормативного регулювання.

У контексті євроінтеграційних процесів особливої уваги набуває проблема узгодження національних стандартів юридичної техніки з європейськими підходами. Документи Ради Європи та Європейської комісії акцентують увагу на принципах правової визначеності, доступності та зрозумілості законодавства як ключових елементів належного врядування [75; 80; 81]. Слід зазначити, що імплементація цих принципів вимагає не лише змін у законодавстві, а й трансформації нормотворчої культури органів публічної влади.

Важливим напрямом удосконалення нормативно-правового забезпечення юридичної техніки є запровадження єдиних методологічних

стандартів підготовки нормативних актів. І. Д. Шутак підкреслює, що уніфікація підходів до структури та мови правових актів сприяє підвищенню їх якості та забезпечує системність законодавства [69, с. 228; 70, с. 81-86]. На нашу думку, розроблення загальнообов'язкових стандартів юридичної техніки могло б суттєво знизити кількість техніко-юридичних помилок у нормотворчій практиці.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що нормативно-правове забезпечення юридичної техніки в Україні перебуває на етапі становлення та потребує подальшого вдосконалення. Узагальнюючи, можна зробити висновок, що підвищення якості юридичної техніки можливе за умови комплексного підходу, який поєднує: дотримання вимог юридичної техніки на стадії підготовки актів; посилення ролі юридичної експертизи; усунення колізій і прогалин; адаптацію національного законодавства до європейських стандартів.

На нашу думку, реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності публічного управління, забезпеченню правової визначеності та формуванню стабільної й передбачуваної правової системи, здатної адекватно реагувати на сучасні суспільні виклики.

2.2. Засоби і прийоми юридичної техніки як технічні інструменти

Відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність» техніка нормопроектування визначається як сукупність техніко-правових засобів, способів, прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється розроблення проєкту нормативно-правового акта (ст. 31). Законодавець прямо встановлює обов'язок дотримання правил техніки нормопроектування на всіх стадіях підготовки нормативних актів, що підкреслює її значення як обов'язкового елемента правотворчої діяльності [5]. На нашу думку, таке нормативне

закріплення свідчить про інституціоналізацію юридичної техніки та визнання її ролі у забезпеченні якості правового регулювання.

Юридична техніка виконує функцію своєрідного зв'язувального механізму між абстрактними принципами права та їх практичним втіленням у нормативно-правових актах. Її основне призначення полягає у забезпеченні зрозумілості, логічної послідовності та ефективності правових норм, а також у формуванні передбачуваної і стабільної правової системи. Як слушно зазначається в наукових дослідженнях, саме через юридичну техніку здійснюється формалізація правових ідей та їх трансформація у конкретні юридичні приписи [20, с. 93].

Юридична техніка у правотворчій діяльності безпосередньо впливає на якість реалізації державної політики, оскільки саме через нормативно-правові акти визначаються механізми, інструменти та межі управлінського впливу. Недосконалі техніко-юридичні рішення призводять до розриву між задекларованими цілями політики та фактичними результатами її впровадження, що знижує ефективність публічного управління в цілому.

У теорії права прийнято розрізняти засоби та прийоми юридичної техніки. Засоби юридичної техніки охоплюють сукупність юридичних інструментів, правил і методів, що використовуються для досягнення формальної та змістовної визначеності нормативних актів. До них належать мовні, логічні, структурні та системні елементи, які забезпечують точність формулювань, узгодженість норм і правильність їх застосування. Прийоми юридичної техніки, у свою чергу, є конкретними способами використання цих засобів у процесі правотворення. Іншими словами, засоби визначають, *що* застосовується, а прийоми — *як саме* це застосовується у правотворчій практиці [52, с. 204–205].

Одним із ключових засобів юридичної техніки є мова права, яка забезпечує однозначність і точність правових формулювань. Т. В. Яковлева

справедливо наголошує, що саме мовна чіткість є запорукою уникнення правових колізій і неоднозначного тлумачення норм [72, с. 181]. У свою чергу, В. С. Кравченко звертає увагу на важливість систематизації нормативно-правових актів, що дозволяє забезпечити узгодженість законодавства та уникнути суперечностей між різними джерелами права [35, с. 101].

Не менш значущими є логічні та структурні засоби юридичної техніки, які забезпечують внутрішню узгодженість нормативного акта та зручність його використання. В. П. Плавич підкреслює, що раціональна структура нормативно-правового акта сприяє підвищенню рівня правової культури та полегшує правозастосування [50, с. 43]. На нашу думку, структурна впорядкованість нормативного акта є не лише технічною вимогою, а й умовою ефективної реалізації норм у сфері публічного управління.

Важливим завданням юридичної техніки є забезпечення зрозумілості правових норм для всіх учасників правовідносин. Нечіткі, двозначні або надмірно складні формулювання створюють передумови для неправомірного тлумачення, зловживань і виникнення судових спорів. Практика правозастосування свідчить, що значна частина конфліктів пов'язана саме з недосконалістю техніко-юридичного оформлення нормативних актів.

Застосування прийомів юридичної техніки — таких як конкретизація норм, розмежування загальних і спеціальних приписів, логічне групування положень та використання усталеної юридичної термінології — дозволяє мінімізувати ці ризики та забезпечити правову визначеність. У цьому контексті особливого значення набуває поєднання стабільності правового регулювання з його адаптивністю до соціальних та економічних змін [32, с. 45-52; 59, с. 57-65].

Юридична техніка також активно використовує логічні прийоми, зокрема аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, класифікацію та систематизацію. Вони дають змогу формувати правові конструкції, встановлювати

взаємозв'язки між нормами та забезпечувати цілісність правової системи. Так, при розробленні нормативних актів у сфері публічного управління часто застосовується індуктивний підхід — від аналізу практичних потреб до формулювання загальних норм, що регулюють діяльність органів влади [42, с. 71].

Особливу роль відіграє структуризація нормативно-правових актів, яка передбачає поділ тексту на розділи, статті, пункти й підпункти, використання заголовків, а також внутрішніх і зовнішніх відсилань. Саме така побудова дозволяє забезпечити логічну послідовність викладу матеріалу та полегшити сприйняття правових норм. Прикладом є кодифіковані акти, зокрема кодекси, у яких систематизація норм виступає базовим техніко-юридичним прийомом [66, с. 101].

Окремим елементом юридичної техніки є адаптивність правових норм, яка дозволяє реагувати на динамічні зміни суспільних відносин. Використання відсильних норм, процедурних положень, винятків та узагальнених формулювань забезпечує баланс між стабільністю законодавства та його гнучкістю. Такий підхід є особливо актуальним у сфері цифровізації публічного управління та електронного урядування [17, с. 41-50; 78].

Юридична техніка включає також механізми контролю якості нормативно-правових актів, зокрема правову експертизу, перевірку відповідності Конституції та законам, аналіз логічної узгодженості та відсутності внутрішніх суперечностей. Проведення таких процедур дозволяє запобігти прийняттю неякісних актів і знизити ризики правових колізій [28, с. 55–56; 82].

Не менш важливим є належне правове оформлення нормативних актів, яке охоплює вимоги до структури, нумерації, форматування та системи посилань. Дотримання цих стандартів підвищує доступність нормативних актів для користувачів і сприяє ефективному правозастосуванню [30, с. 61].

Узагальнюючи, слід зазначити, що юридична техніка є універсальним інструментом, який застосовується у всіх сферах державної діяльності — законодавчій, адміністративній, правоохоронній і судовій — з урахуванням їх специфіки [24, с. 168–172]. На нашу думку, системне використання засобів і прийомів юридичної техніки є необхідною умовою підвищення якості нормативно-правових актів, забезпечення правової визначеності та ефективності публічного управління в цілому [75; 80].

На нашу думку, значення засобів і прийомів юридичної техніки не обмежується лише формальним оформленням нормативно-правових актів. Вони виконують також превентивну функцію, оскільки дозволяють мінімізувати ризики правових колізій, неоднозначного тлумачення та неправомірного застосування норм. Саме якість техніко-юридичних рішень на стадії нормопроекування визначає подальшу ефективність правового регулювання у сфері публічного управління, що особливо актуально в умовах постійних соціально-економічних і технологічних змін.

2.3. Вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування

У системі публічного управління та адміністрування нормативно-правові акти виступають основним інструментом правового впливу держави на суспільні процеси, оскільки саме через них формалізуються управлінські рішення, визначаються повноваження органів влади, права та обов'язки посадових осіб, а також встановлюються стандарти надання адміністративних послуг. На нашу думку, якість нормативного акта безпосередньо визначає ефективність управління, рівень правової визначеності та ступінь довіри громадян до публічної влади. Саме тому дотримання вимог юридичної техніки

є не факультативною, а обов'язковою умовою належного правового регулювання.

Вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних правил, стандартів і критеріїв, що охоплюють усі стадії нормотворчого процесу — від розроблення і оформлення акта до його оприлюднення, систематизації та практичного застосування. Їх призначення полягає у забезпеченні чіткості, логічної послідовності, внутрішньої узгодженості та зрозумілості правових норм. У практичному вимірі це означає, що нормативний акт має бути придатним до реалізації та не створювати додаткових бар'єрів для суб'єктів правовідносин.

Однією з базових вимог юридичної техніки є відповідність змісту нормативного акта предмету правового регулювання та компетенції органу, який його приймає. Нормативний акт не повинен виходити за межі повноважень суб'єкта нормотворення і водночас не залишати прогалин у регулюванні відповідних суспільних відносин. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» прямо зобов'язує органи виконавчої влади забезпечувати відповідність підзаконних актів Конституції та законам України, а також уніфікацію термінології та логічну структуру нормативних документів [4]. Слід наголосити, що порушення цієї вимоги призводить до делегітимації нормативного акта та створює ризики його оскарження.

Не менш важливою є вимога внутрішньої узгодженості та чіткої структурної організації нормативно-правового акта. Текст документа має бути логічно побудованим, поділеним на взаємопов'язані структурні елементи (розділи, статті, пункти, підпункти), що забезпечує легкість сприйняття та можливість оперативного застосування норм. Внутрішня узгодженість передбачає відсутність суперечностей, дублювання та взаємовиключних приписів, що є критично важливим для стабільності правового регулювання.

Ключовою вимогою юридичної техніки є точність і ясність юридичної мови. Термінологія нормативно-правових актів повинна бути усталеною, однозначною та граматично коректною. Використання оціночних або розмитих формулювань без чітких критеріїв («за необхідності», «у виняткових випадках») створює правову невизначеність і значно ускладнює правозастосування. На нашу думку, саме мовна нечіткість є однією з найпоширеніших причин виникнення колізій у сфері публічного управління, що підтверджується і сучасними дослідженнями якості законодавства [32; 59].

Фундаментальною вимогою є також узгодженість нормативно-правових актів з актами вищої юридичної сили та міжнародними зобов'язаннями України. Кожен нормативний документ має враховувати положення Конституції, законів України та ратифікованих міжнародних договорів. Така узгодженість забезпечує єдність правової системи та знижує ризики правових колізій, які можуть негативно впливати на права громадян і ефективність діяльності органів влади.

Окремої уваги заслуговує врахування практики правозастосування під час розроблення нормативно-правових актів. Аналіз судових рішень, адміністративної практики та результатів реалізації попередніх нормативних приписів дозволяє виявляти типові проблеми та недоліки правового регулювання. На нашу думку, ігнорування практики застосування норм призводить до повторення техніко-юридичних помилок та знижує ефективність правового регулювання у сфері публічного управління [44; 57].

Важливе місце серед вимог юридичної техніки посідає принцип пропорційності та раціональності правових приписів. Процедурні норми у сфері публічного управління мають бути достатньо деталізованими для забезпечення правової визначеності, але не надмірно складними чи громіздкими. Закон України «Про звернення громадян» демонструє приклад збалансованого підходу до встановлення строків, процедур та

відповідальності посадових осіб, що відповідає вимогам юридичної техніки [24].

Особливе значення має доступність і зрозумілість нормативно-правових актів для адресатів, зокрема громадян та суб'єктів господарювання. Текст акта повинен бути викладений простою та логічною мовою, а спеціальні терміни — або пояснені, або загально визнані. У цьому контексті показовим є Закон України «Про публічні закупівлі», який містить чітку систему визначень та процедур, що забезпечує його ефективне застосування на практиці [6].

Однією з важливих вимог юридичної техніки є відсутність дублювання та колізій між нормативними актами. Повторення норм без належної конкретизації або запровадження суперечливих приписів ускладнює правозастосування і підриває принцип правової визначеності. Тому нормативні акти мають містити чітко визначені процедури внесення змін і скасування, що забезпечує стабільність правового регулювання та передбачуваність правових наслідків.

Необхідною умовою чинності нормативно-правового акта є його офіційне оприлюднення та визначення моменту набрання чинності. Публікація акта в офіційних джерелах або на вебпорталах органів влади забезпечує реалізацію принципів відкритості та прозорості публічного управління, а також доведення змісту правових норм до відома адресатів.

Окремої уваги потребує узгодженість матеріальних і процедурних норм в межах одного нормативного акта. Матеріальні приписи встановлюють права й обов'язки, тоді як процедурні визначають механізми їх реалізації та контролю. На нашу думку, відсутність логічного зв'язку між цими елементами істотно знижує ефективність правового регулювання та призводить до формального характеру норм.

У сучасних умовах важливою складовою вимог юридичної техніки стає адаптація нормативно-правових актів до процесів цифровізації публічного

управління. Використання електронних реєстрів, цифрових платформ для підготовки та оприлюднення нормативних актів, а також автоматизованих систем аналізу регуляторного впливу висуває додаткові вимоги до чіткості, структурованості та формалізованості правових норм. На нашу думку, цифрове середовище не спрощує вимоги до юридичної техніки, а навпаки — підвищує їх значення [17, с. 41-50; 78; 75].

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування мають не формальний, а змістовний характер. Вони забезпечують системність, логічність, правову визначеність і доступність правового регулювання. На нашу думку, дотримання цих вимог є необхідною передумовою ефективного публічного управління, стабільності правопорядку та зміцнення довіри громадян до державних інституцій.

Таким чином, вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування слід розглядати як інструмент забезпечення не лише формальної якості правових норм, а й результативності державної політики. На нашу думку, саме системне дотримання техніко-юридичних вимог, у поєднанні з інституційною відповідальністю та орієнтацією на європейські стандарти якості законодавства, є ключовою передумовою формування ефективного, стабільного та передбачуваного правового середовища в Україні.

Висновки до розділу 2

У межах другого розділу проведено комплексний аналіз юридичної техніки як складової правотворчої та правозастосовної діяльності. Встановлено, що юридична техніка виступає фундаментальним механізмом формалізації, систематизації та оптимізації процесів створення і реалізації правових норм. Отримані результати дозволяють стверджувати, що саме завдяки юридичній техніці забезпечується зв'язок між абстрактними принципами права та практичною діяльністю органів публічної влади, що робить правове регулювання зрозумілим, передбачуваним і ефективним.

З'ясовано, що засоби та прийоми юридичної техніки охоплюють мовні, логічні, структурні та систематизаційні інструменти. Показано, що мовні засоби забезпечують точність юридичної термінології й однозначність тлумачення норм, що має особливе значення у сфері адміністративного, податкового та соціального законодавства. Визначено, що логічні прийоми, зокрема індукція, дедукція, аналіз, синтез і класифікація, дозволяють встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між правовими нормами, формувати узгоджені юридичні конструкції та забезпечувати системність правового регулювання.

Встановлено, що структурні прийоми юридичної техніки, зокрема поділ нормативно-правового акта на розділи, глави, статті, пункти та підпункти, використання заголовків і логічних блоків, суттєво підвищують зрозумілість тексту акта та забезпечують послідовність його застосування. Підтверджено, що систематизаційні прийоми дозволяють чітко розмежовувати загальні й спеціальні норми, встановлювати їх взаємозв'язок і мінімізувати ризики виникнення колізій між нормативними документами.

З'ясовано, що вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління передбачають забезпечення юридичної

точності, логічної побудови, узгодженості з іншими актами та доступності для адресатів. Встановлено, що нормативний акт повинен відповідати предмету правового регулювання, не виходити за межі компетенції органу, який його приймає, і водночас не створювати прогалин у правовому регулюванні. Показано, що відповідність Конституції України, законам та міжнародним договорам є ключовою умовою стабільності правової системи.

У процесі аналізу визначено, що внутрішня логічна структура нормативно-правового акта, чітке розмежування його структурних елементів і послідовність викладу норм забезпечують зручність користування правовим документом та сприяють уникненню суперечностей і дублювання положень. З'ясовано, що ясність і точність юридичної мови, використання усталеної термінології та уникнення багатозначних формулювань є необхідною умовою передбачуваності та ефективності правозастосування.

З'ясовано, що юридична техніка є ключовим інструментом ефективного публічного управління та адміністрування. Встановлено, що застосування засобів і прийомів юридичної техніки підвищує рівень правової визначеності, забезпечує узгодженість і передбачуваність нормативно-правових актів, а також сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій. Отримані висновки підтверджують, що нормативно-правові акти, розроблені з дотриманням вимог юридичної техніки, є ефективними інструментами регулювання суспільних відносин та забезпечують збалансоване поєднання прав і обов'язків у сфері публічного управління.

РОЗДІЛ 3

СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

3.1. Техніка побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування

Техніка побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є невід’ємним елементом ефективного функціонування державної системи управління. Вона не обмежується простим складанням юридичних текстів, а включає комплекс заходів, методів і прийомів, спрямованих на забезпечення чіткості, логічності, узгодженості та практичної застосовності правових норм. Будь-який нормативно-правовий акт, незалежно від його рівня чи то закон, постанова уряду, наказ міністерства або регламент органу місцевого самоврядування потребує системного підходу до його формування, структурування та викладу змісту. Висока якість юридичної техніки у сфері публічного управління забезпечує передбачуваність дій органів влади, мінімізує ризики правових колізій, сприяє належному виконанню адміністративних процедур та підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій [21, с. 31].

Основою техніки побудови нормативно-правових актів є чітке визначення мети та предмета документа. Кожен акт має мати конкретне завдання це регулювати певний вид суспільних відносин, визначити права та обов’язки суб’єктів, встановити порядок виконання адміністративних дій або організаційних процесів. Наприклад, Закон України «Про адміністративні

послуги» визначає основні принципи надання адміністративних послуг громадянам та юридичним особам, встановлює стандарти взаємодії між органами влади та суб'єктами, а також регламентує строки, форми і процедури виконання цих послуг. Саме формулювання завдання акта та точне визначення його предмета дозволяє уникнути неоднозначностей, сприяє чіткій систематизації норм та забезпечує логічну послідовність у побудові документа.

Наступним ключовим аспектом є вибір структури акта, яка забезпечує логічний виклад норм і їх ефективну реалізацію. Стандартна структура нормативно-правового акта включає преамбулу, основну частину та заключні положення. Преамбула служить вступом, де викладаються цілі, принципи та правова мотивація документа. В основній частині містяться безпосередньо юридичні норми, розподілені на статті, розділи або підрозділи залежно від складності питання та обсягу регулювання. Заключні та перехідні положення встановлюють терміни введення акта в дію, визначають порядок взаємодії з іншими документами та врегульовують питання, що потребують особливої уваги при практичній реалізації. Особливу увагу при побудові актів приділяють формулюванню норм. Правові формули повинні бути чіткими, однозначними та передбачуваними у застосуванні. Використання точних термінів, усталених юридичних конструкцій і визначених процедурних описів знижує ризик виникнення тлумачень, що суперечать правовому змісту документа. Практика показує, що неповнота або невизначеність формулювань часто стає джерелом адміністративних спорів та судових позовів. Наприклад, у деяких наказах органів місцевого самоврядування формулювання термінів «встановити», «забезпечити» або «контролювати» використовуються без пояснення конкретного механізму реалізації, що створює складнощі для виконавців. Вдосконалення техніки побудови норм полягає у введенні

уніфікованих визначень, точного опису процедур, а також практичних прикладів реалізації норми, що значно підвищує її ефективність.

Систематизація норм у нормативно-правових актах є ще одним важливим елементом техніки побудови. Вона передбачає логічне групування норм за змістом, функціональною спрямованістю та управлінськими завданнями. У великих документах, таких як закони або постанови уряду, виділяються окремі блоки, що регулюють організаційні питання, фінансове забезпечення, контрольні механізми та процедури взаємодії між різними суб'єктами публічного управління. Така систематизація забезпечує структурованість документа, полегшує його тлумачення та сприяє швидкому впровадженню норм у практику. Наприклад, Закон України «Про державну службу» містить блоки, що окремо регламентують організаційні аспекти служби, порядок призначення, права та обов'язки держслужбовців, дисциплінарну відповідальність, що робить закон логічно завершеним та зручним для застосування.

Важливим аспектом є врахування зв'язку між нормативно-правовими актами та соціально-економічними умовами, у яких вони діють. Акти не повинні існувати у відриві від реального стану справ у державних органах та суспільстві. При формуванні нормативних документів обов'язково аналізуються умови виконання, наявність ресурсів, технічні можливості та готовність суб'єктів публічного управління виконувати вимоги акта. Так, при розробці Порядку ведення електронного документообігу враховуються наявність програмного забезпечення, рівень цифровізації структурних підрозділів та здатність працівників працювати з електронними системами. Техніка побудови в такому разі включає визначення конкретних алгоритмів дій, термінів виконання та механізмів контролю за їх дотриманням [65, с. 688].

Значну роль у побудові нормативно-правових актів відіграє процес юридичної експертизи тексту акта перед його прийняттям. Такий процес

дозволяє оцінити відповідність документа чинному законодавству, виявити колізії з іншими актами, перевірити точність термінології та структурну логіку. Наприклад, Міністерство юстиції України здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів, перевіряючи їх відповідність Конституції України та законам, що є прикладом застосування техніки побудови для забезпечення законності, узгодженості та передбачуваності правового регулювання. Логічність та стилістична організація тексту нормативно-правових актів має особливе значення. Використання встановлених юридичних конструкцій, правильного синтаксису, чітких формулювань сприяє єдності документа, забезпечує зрозумілість і однозначність при його тлумаченні. Наприклад, накази Міністерства охорони здоров'я України щодо затвердження процедур медичного контролю включають інструкції та визначення обов'язків у формі точних дієслівних конструкцій, що зменшує ймовірність помилок при виконанні.

Системність нормативно-правових актів є критичною для забезпечення цілісності державного управління. Вона передбачає взаємозв'язок між різними актами, узгодженість норм та запобігання дублюванню або конфліктам норм. Наприклад, при розробці актів щодо ліцензування видів господарської діяльності необхідно узгоджувати їх із Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», щоб не створювати колізій і забезпечити юридичну визначеність. Акти публічного управління мають бути динамічними та здатними до внесення змін у разі зміни умов функціонування органів влади або соціально-економічних реалій. Техніка побудови передбачає механізми внесення змін, уточнень та доповнень без порушення логічної структури документа, що дозволяє зберігати його актуальність.

Важливим елементом побудови нормативно-правових актів є забезпечення їх доступності та прозорості, що досягається через використання уніфікованих форматів, таблиць, схем, пояснень, інтерактивних електронних

версій документів. Такі рішення дозволяють органам влади, підприємствам та громадянам швидко знаходити необхідну інформацію та правильно застосовувати норми на практиці. Таким чином, техніка побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є багаторівневим і комплексним процесом, що включає структуроване формулювання норм, систематизацію, логічну побудову тексту, взаємозв'язок з соціальними умовами та чинним законодавством, забезпечення доступності та динамічності документів. Вона визначає ефективність правового регулювання, запобігає юридико-технічним помилкам і створює передумови для стабільного та передбачуваного функціонування державного управління.

3.2. Юридико-технічні помилки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування

Юридична техніка у сфері публічного управління та адміністрування виступає одним із ключових чинників, що визначають якість нормативно-правового регулювання, передбачуваність правозастосування та ефективність управлінських рішень. Саме через техніку побудови нормативно-правових актів забезпечується логічна організація правового матеріалу, зрозумілість управлінських приписів і узгодженість правових норм між собою [40, с. 52-56; 52, с. 205; 61, с. 528]. На нашу думку, належна техніка побудови нормативного акта має не лише формально-юридичне, а й безпосереднє управлінське значення, оскільки від неї залежить стабільність реалізації державної політики та рівень довіри громадян до органів публічної влади.

Стан використання юридичної техніки в сучасній правотворчій практиці України характеризується поєднанням як позитивних напрацювань, так і системних недоліків. З одного боку, нормативно-правові акти у сфері

публічного управління дедалі частіше будуються з урахуванням структурних вимог, принципів ієрархії норм, формальної визначеності та процедурної логіки. З іншого боку, практика свідчить, що значна частина таких актів залишається перевантаженою, фрагментарною або внутрішньо неузгодженою, що знижує їх регулятивний потенціал і створює ризики правової невизначеності [27, с. 173; 58].

Недосконалість прийнятого законодавчого акта пов'язують із правотворчими помилками. “Правотворча помилка як різновид юридичної помилки – це втілений у нормативно-правовому акті результат недотримання правотворчим органом правил-вимог юридичної техніки, законів формальної логіки, правил сучасної української мови, який порушує загальні принципи або конкретні норми правотворення та призводить до прийняття нечіткого і неякісного за формою і змістом акта, що знижує його якість, і призводить до шкідливих соціальних та юридичних наслідків для правозастосовного процесу” [38].

Найпоширенішими правотворчими помилками нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є: детальне найменування статей нормативно-правових актів; неточність правових приписів; колізії між окремими нормативно-правовими актами; невідповідність назви нормативно-правового акта або неповна відповідність змісту чи предмету правового регулювання; суперечності між положеннями нормативно-правових актів; термінологічна неоднорідність нормативно-правових актів; використання неуніфікованої термінології; граматичні та стилістичні помилки; наявність тавтології; громіздкість речень.

Потрібно зауважити, що вагомим чинником, який безпосередньо впливає на техніку побудови нормативно-правових актів, є динамічний характер реформ у сфері публічного управління. Починаючи з 2014 року, а особливо після 2022 року, правотворча діяльність в Україні здійснюється в

умовах підвищеного темпу та необхідності оперативного реагування на безпекові, соціально-економічні й інституційні виклики. У таких умовах нормативні акти нерідко приймаються без належної експертизи, міжвідомчого погодження та системного аналізу наслідків правового регулювання, що негативно позначається на їх структурній цілісності та стабільності [11, с. 123-130; 22, с. 45-58; 32, с. 45-52]. На нашу думку, саме поспіх у нормотворчості є однією з головних причин техніко-юридичних недоліків у побудові нормативних актів. Прикладом є практика застосування Закону України «Про державну службу», який, попри реформаторське спрямування, у перші роки дії зазнав численних змін і доповнень. Окремі положення цього закону були сформульовані таким чином, що їх реалізація вимагала додаткових роз'яснень з боку Національного агентства України з питань державної служби, а в окремих випадках — створювала ситуації правового вакууму. Зокрема, питання проведення конкурсу на зайняття посад державної служби у разі реорганізації органів влади продемонструвало недоліки техніки побудови норм, коли відсутність чіткого алгоритму дій призводила до неоднакової правозастосовної практики [14, с. 53-63; 54, с. 140-147; 44, с. 89-98].

Важливою характеристикою стану використання юридичної техніки є рівень узгодженості нормативно-правових актів між собою. У сфері публічного управління проблема взаємодії норм різної юридичної сили залишається однією з найбільш поширених. Тривалий час існували *суперечності між положеннями* Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Бюджетного кодексу України щодо порядку делегування повноважень і фінансування відповідних витрат. Формально дозволяючи передання функцій органам місцевого самоврядування, законодавство не містило чітко синхронізованих фінансових механізмів, що призводило до покладання додаткових обов'язків без належного ресурсного забезпечення [33, с. 488; 50, с. 11-16; 49, с. 5-18]. На нашу думку, подібні

ситуації є наслідком недосконалої техніки побудови нормативних актів, коли матеріальні та фінансові норми не узгоджуються між собою на етапі нормотворення.

Наступним видом помилок є *детальне найменування статей нормативно-правових актів*. Прикладом такого недоліку є назва статті 145 Кодексу України про адміністративні правопорушення “Порушення умов і правил, що регламентують діяльність у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом України, передбачену ліцензіями, дозволами, повідомленням про початок здійснення діяльності у сфері телекомунікацій” [1]. До цього переліку можна додати назви статей КУпАП 156, 164⁻¹⁹, 166⁻⁹, 174, 182, 185⁻¹⁵ тощо.

Одним із поширених термінологічних недоліків тексту КУпАП є *наявність тавтології*. Зокрема, у назві статті 189⁻¹ “Порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації *дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння* органогенного утворення та *напівдорогоцінного каміння*” [1] слово “*каміння*” повторюється 3 рази, а слово “*дорогоцінного*” 4 рази. Цілком згодні з думкою, що «надмірність слів і термінів передбачає вживання зайвих, не підтверджених дійсною необхідністю лексичних форм і виразів. І те й інше на практиці призводить до ускладнення правової норми та виникненню ускладнень при доказуванні термінів, що є зайвими у законі» [36, с. 58].

Окремої уваги заслуговує проблема *термінологічної неоднорідності нормативно-правових актів*. Навіть незначні відмінності у визначеннях понять можуть істотно впливати на практику правозастосування. Показовим є приклад законодавства у сфері публічних закупівель, де тривалий час паралельно використовувалися поняття «державні кошти», «бюджетні кошти» та «публічні кошти», що ускладнювало визначення кола суб'єктів, на яких

поширюється дія відповідного закону. Така ситуація створювала фінансові ризики, затримки у реалізації проєктів і потенційні умови для зловживань [6; 35, с. 60-70; 57, с. 90-99].

Особливо чутливою до недоліків техніки побудови нормативних актів є сфера адміністративних процедур. Саме тут визначальне значення мають чіткість строків, послідовність дій, перелік необхідних документів та вимоги до їх оформлення. Практика внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України щодо надання адміністративних послуг у період воєнного стану продемонструвала, що несинхронізоване оновлення різних нормативних актів може призводити до ситуацій, коли органи публічної влади керуються взаємовиключними приписами. Для громадян це означає додаткові часові та адміністративні витрати, а для органів влади — підвищені ризики порушення законодавства [24, с. 162-172; 4; 63, с. 62-71].

Подібні проблеми виявилися також у сфері електронного врядування. На початкових етапах впровадження цифрових сервісів, зокрема платформи «Дія», нормативно-правові акти містили різні підходи до визначення статусу електронних документів. *Використання різних термінів* («електронна копія», «електронний аналог документа») *без чіткого нормативного розмежування* призводило до неоднакової практики їх визнання органами влади. Лише після уніфікації термінології на законодавчому рівні вдалося частково усунути ці проблеми, що ще раз підтверджує вирішальну роль юридичної техніки у побудові нормативних актів [41, с. 157-162; 17, с. 41-50; 78].

Також потрібно вказати на наявність *граматичних помилок*: “При складенні протоколу особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз’яснюються його права і обов’язки, передбачені статтею 268 цього Кодексу, про що робиться відмітка у протоколі” (ч. 4 ст. 256 КУпАП) [1].

Окремим аспектом техніки побудови нормативно-правових актів є баланс між деталізацією та гнучкістю правового регулювання. *Надмірне перевантаження законів технічними приписами та інструктивними положеннями* знижує їх адаптивність і призводить до необхідності постійного внесення змін. Прикладом є окремі редакції Податкового кодексу України, які містили детальні алгоритми нарахування платежів, що швидко втрачали актуальність в умовах змін економічної ситуації. На нашу думку, оптимальна техніка побудови нормативних актів має передбачати чіткий розподіл регулятивних функцій між законами та підзаконними актами [33, с. 488; 43, с. 192; 77].

Таким чином, стан використання юридичної техніки у сфері публічного управління та адміністрування свідчить про наявність як позитивних тенденцій, так і стійких проблем у техніці побудови нормативно-правових актів. Недоліки структури, термінології, узгодженості та рівня деталізації норм безпосередньо впливають на ефективність управління, стабільність правового регулювання та рівень правової визначеності. На нашу думку, усвідомлення цих проблем є необхідною передумовою для подальшого аналізу юридико-технічних помилок нормативно-правових актів, що буде здійснено у наступному підпункті [80; 84].

3.3. Основні шляхи вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування

Юридична техніка є визначальним чинником ефективності правового регулювання та стабільності публічного управління, оскільки саме від її якості залежить логічність побудови нормативно-правових актів, чіткість правових приписів, однозначність їх тлумачення та можливість практичного застосування у діяльності органів влади. Недоліки юридичної техніки

зумовлюють виникнення правових колізій, суперечностей, неоднакової правозастосовної практики, що негативно позначається як на роботі органів публічної адміністрації, так і на реалізації прав і законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання [34, с. 20].

У цьому контексті вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів слід розглядати як невід'ємну складову реформи публічного управління, що потребує комплексного та системного підходу. На нашу думку, ефективна юридична техніка має поєднувати формальну досконалість правових конструкцій із реальними потребами управлінської практики, забезпечуючи баланс між стабільністю правового регулювання та його адаптивністю до суспільних змін.

Першим і базовим напрямом удосконалення юридичної техніки є підвищення якості нормативного тексту. Йдеться про чітке визначення предмета правового регулювання, відповідність змісту акта компетенції органу, який його приймає, а також дотримання внутрішньої логіки і структури документа. Недостатня узгодженість норм або фрагментарність правового матеріалу, що спостерігалася, зокрема, під час внесення змін до Податкового кодексу України, створювала правову невизначеність та ускладнювала адміністрування податків [51, с. 25].

Другим важливим напрямом є уніфікація та стандартизація юридичної мови нормативно-правових актів. Неоднозначна термінологія, різні підходи до визначення однакових правових категорій та відсутність єдиних стандартів викладення норм значно знижують ефективність правового регулювання. Прикладом є проблеми застосування Закону України «Про державну службу», де неузгодженість термінів щодо статусу та повноважень посадових осіб ускладнювала конкурсні процедури та внутрішню організацію державної служби [26, с. 20]. На нашу думку, запровадження уніфікованих стандартів

нормопроекування та єдиної термінологічної бази є необхідною умовою підвищення якості публічного адміністрування.

Третім напрямом удосконалення юридичної техніки є оптимізація адміністративних процедур, що закріплюються у нормативно-правових актах. Особливої уваги потребують сфери, пов'язані з державними закупівлями, наданням адміністративних послуг та контролюючою діяльністю. Недостатня деталізація процедур або, навпаки, надмірна зарегульованість створюють передумови для судових спорів і зловживань. Практика застосування Закону України «Про публічні закупівлі» підтверджує, що чітке визначення процедурних алгоритмів та меж дискреції органів влади істотно зменшує кількість правових конфліктів [6].

Четвертим важливим шляхом удосконалення є застосування сучасних інформаційних технологій у сфері юридичної техніки. Електронні реєстри нормативно-правових актів, автоматизовані системи перевірки узгодженості норм та цифрові платформи офіційного оприлюднення актів дозволяють оперативно виявляти колізії, відстежувати зміни законодавства та забезпечувати актуальність правових приписів. Діяльність електронних ресурсів Міністерства юстиції України у цьому напрямі істотно підвищує рівень правової визначеності та зменшує ризики застосування застарілих норм [26, с. 20].

П'ятим напрямом удосконалення юридичної техніки є підвищення професійної компетентності осіб, які беруть участь у нормотворчій та правозастосовній діяльності. Недостатній рівень підготовки працівників органів публічної адміністрації у сфері юридичної техніки призводить до формальних помилок, які згодом стають підставами для судового оскарження управлінських рішень. Регулярне підвищення кваліфікації, розроблення методичних рекомендацій та спеціалізованих навчальних програм є

необхідними інструментами формування якісного правотворчого середовища [15, с. 113–117].

Окремим напрямом удосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є запровадження багаторівневої системи контролю якості нормотворчої діяльності. На практиці це означає не лише формальну юридичну експертизу проєктів актів, але й оцінку їхньої регуляторної доцільності, соціальних наслідків та управлінської ефективності. На нашу думку, саме відсутність комплексного підходу до оцінки якості нормативних документів часто зумовлює появу норм, які формально відповідають законодавчим вимогам, але є складними для практичного застосування або породжують додаткове адміністративне навантаження.

Важливим елементом удосконалення юридичної техніки є впровадження механізмів попереднього аналізу правозастосовної практики. Доцільно, щоб під час розроблення нових нормативно-правових актів враховувалися типові проблеми, що виникали при застосуванні аналогічних норм у минулому. Такий підхід дозволяє уникнути повторення юридико-технічних помилок, пов'язаних із нечіткістю формулювань, надмірною дискрецією посадових осіб або відсутністю процедурних алгоритмів. У сфері публічного управління це має особливе значення, оскільки саме процедурні норми забезпечують передбачуваність дій органів влади та захист прав громадян.

Ще одним перспективним напрямом удосконалення юридичної техніки є розвиток стандартизації нормотворчої діяльності. Йдеться про розроблення єдиних методичних рекомендацій, шаблонів та структурних моделей нормативно-правових актів для різних сфер публічного адміністрування. Ми вважаємо, що наявність уніфікованих підходів до побудови актів сприятиме підвищенню якості правового регулювання, спростить сприйняття норм

адресатами та зменшить ризики виникнення колізій між актами різних органів влади. Особливо це актуально для підзаконних нормативних актів, які часто мають інструктивний характер і безпосередньо регулюють щоденну діяльність публічної адміністрації.

У сучасних умовах важливу роль у вдосконаленні юридичної техніки відіграє цифровізація нормотворчого процесу. Використання електронних систем підготовки, погодження та аналізу нормативно-правових актів дозволяє автоматично виявляти дублювання норм, суперечності між положеннями різних актів, а також відстежувати зміни законодавства у реальному часі. Крім того, цифрові інструменти забезпечують прозорість нормотворчої діяльності, залучення громадськості до обговорення проєктів актів та підвищення довіри до органів влади. У сфері публічного управління це сприяє формуванню відкритого та підзвітного адміністративного середовища.

Не менш важливим є інституційний аспект удосконалення юридичної техніки. Йдеться про формування в органах публічної влади стійкої культури якісного нормотворення, яка ґрунтується на професіоналізмі, відповідальності та дотриманні принципів верховенства права. Підвищення ролі юридичних служб у міністерствах та інших органах виконавчої влади, їх залучення до всіх етапів підготовки нормативних актів, а також забезпечення належної взаємодії між правниками та фахівцями з галузевих питань є необхідною умовою підвищення якості юридичної техніки.

Значний потенціал має також розвиток навчальних і методичних програм для державних службовців, які беруть участь у нормотворчій діяльності. На нашу думку, юридична техніка повинна сприйматися не як суто формальний набір правил, а як інструмент управлінської ефективності. Саме тому систематичне навчання з питань юридичної логіки, структурування текстів, використання правової термінології та аналізу правових ризиків має

стати обов'язковою складовою професійної підготовки кадрів публічної адміністрації.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є багатовимірним процесом, який охоплює нормативний, організаційний, технологічний та кадровий рівні. Реалізація комплексного підходу дозволяє не лише підвищити формальну якість текстів актів, але й забезпечити їх ефективне застосування на практиці, стабільність правового регулювання та дотримання прав і свобод людини.

Таким чином, основні шляхи вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування полягають у комплексному поєднанні нормативних, організаційних, кадрових та технологічних заходів. На нашу думку, реалізація цих напрямів забезпечує не лише формальне підвищення якості текстів нормативних актів, але й створює умови для ефективного, стабільного та передбачуваного правового регулювання, що є ключовою передумовою успішного функціонування публічної адміністрації та захисту прав громадян [15, с. 113–117].

Окрему роль у вдосконаленні юридичної техніки відіграє використання міжнародного досвіду. Практика держав – членів Європейського Союзу, США та країн Скандинавії свідчить, що уніфіковані моделі викладення правових норм, чіткі процедурні алгоритми та розвинуті електронні системи законодавства істотно зменшують кількість правових колізій і підвищують передбачуваність правового регулювання. Інтеграція українського законодавства у європейський правовий простір сприяє впровадженню цих підходів і підвищенню довіри громадян до органів публічної влади. У практиці країн Європейського Союзу юридична техніка розглядається як складова принципу належного врядування, що передбачає чіткість, передбачуваність і доступність правових норм для адресатів. Зокрема, документи Організації

економічного співробітництва та розвитку (OECD) наголошують на необхідності застосування єдиних стандартів підготовки нормативно-правових актів, проведення попередньої оцінки регуляторного впливу та системного аналізу правозастосовної практики [77; 78].

Європейська комісія у своїх рекомендаціях щодо кращого регулювання акцентує увагу на важливості структурованості текстів нормативних актів, використанні зрозумілої мови та обмеженні надмірної деталізації на рівні законів, що дозволяє забезпечити гнучкість правового регулювання [75]. На нашу думку, імплементація таких підходів в українську нормотворчу практику сприятиме зменшенню кількості юридико-технічних помилок, підвищенню стабільності законодавства та зміцненню довіри громадян до органів публічної влади.

Окрему роль у міжнародному вимірі відіграють стандарти Ради Європи та Венеційської комісії, які пов'язують якість юридичної техніки з принципами верховенства права та правової визначеності. В документах Венеційської комісії наголошується, що нечіткі, суперечливі або надмірно складні нормативно-правові акти створюють ризики свавільного тлумачення та порушення прав людини [80]. У цьому контексті вдосконалення юридичної техніки в Україні має розглядатися не лише як внутрішня управлінська потреба, але і як складова процесу європейської інтеграції та гармонізації національного законодавства з європейськими правовими стандартами.

На нашу думку, удосконалення юридичної техніки має розглядатися не як разова нормотворча дія, а як безперервний процес, інтегрований у систему публічного управління. Саме сталість підходів до підготовки нормативно-правових актів дозволяє зменшити кількість колізій та підвищити ефективність державної політики. У цьому контексті юридична техніка набуває стратегічного значення для розвитку публічної адміністрації.

Висновки до розділу 3

У результаті проведеного у третьому розділі комплексного дослідження встановлено, що юридична техніка у сфері публічного управління та адміністрування є ключовим інструментом забезпечення ефективності нормативно-правового регулювання, передбачуваності правозастосування та стабільності діяльності органів публічної влади. Підтверджено, що недосконалість юридичної техніки призводить до виникнення численних юридико-технічних помилок, які знижують якість державного управління, породжують колізії у правовому полі та підвищують ризики неправомірних дій, зловживань і корупційних проявів.

У ході дослідження виявлено, що до основних типів юридико-технічних помилок у нормативно-правових актах належать поспішна нормотворчість без належної експертизи, неузгодженість законів і підзаконних актів, неоднозначна або розрізнена термінологія, некоректна структура нормативних документів, надмірна деталізація окремих положень, а також нечіткі, оціночні чи суперечливі формулювання. З'ясовано, що зазначені проблеми особливо часто виникають у сфері адміністративних процедур, державних закупівель, електронного врядування, публічної служби та фінансового контролю, що ускладнює діяльність органів влади й створює правову невизначеність для громадян і бізнесу.

Проведений аналіз практики правозастосування дозволив встановити, що навіть незначні на перший погляд граматичні, стилістичні або редакційні неточності у нормативно-правових актах можуть мати істотні наслідки у вигляді затримок у реалізації державних програм, виникнення судових спорів та неоднакового застосування норм. Підтверджено, що у періоди активного реформування публічного управління негативні наслідки юридико-технічних

помилки посилюються через прискорене прийняття нормативних актів без комплексного аналізу та належного узгодження.

У результаті дослідження з'ясовано, що приклади українського законодавства, зокрема у сфері державної служби, місцевого самоврядування, публічних закупівель, адміністративних послуг та електронного врядування, демонструють системний характер проблем юридичної техніки. Встановлено, що неузгодженість термінології, суперечності між законами і підзаконними актами, а також нечіткість процедурних норм ускладнюють діяльність органів влади та негативно впливають на реалізацію прав і законних інтересів громадян.

Водночас у третьому розділі обґрунтовано основні шляхи вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування. Встановлено, що до таких шляхів належать систематизація й уніфікація структури нормативних актів і термінології, застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизованого аналізу та контролю нормативних документів, підвищення кваліфікації фахівців, які беруть участь у нормотворчій і правозастосовній діяльності, а також інтеграція міжнародного досвіду та адаптація кращих практик законодавства Європейського Союзу й інших демократичних держав.

У процесі дослідження підтверджено, що вдосконалення юридичної техніки має комплексний характер і передбачає одночасну роботу над формою та змістом нормативно-правових актів, урахування практичних умов їх застосування, постійне оновлення методичних стандартів і системний аналіз типових помилок та колізій. Отримані результати свідчать, що реалізація таких заходів сприяє підвищенню прозорості, стабільності та ефективності діяльності органів публічної влади й формує зрозуміле та передбачуване правове поле.

Загалом встановлено, що юридична техніка є невід'ємною складовою сучасної реформи публічного управління в Україні. Підтверджено, що підвищення якості юридичної техніки нормативно-правових актів безпосередньо впливає на ефективність державного управління, зменшує ризики правової невизначеності та колізій, забезпечує стабільність правозастосування і сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій.

Перспективними напрямками подальшого вдосконалення юридичної техніки визнано впровадження європейських стандартів якості законодавства, активне використання цифрових інструментів аналізу нормативно-правових актів та застосування принципів належного врядування, рекомендованих інституціями Європейського Союзу та Ради Європи.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання поставленої мети та завдань магістерського дослідження отримано комплекс теоретичних і практичних висновків, що дозволяють узагальнити основні результати проведеної наукової роботи.

1. У ході дослідження встановлено, що юридична техніка є складним багаторівневим правовим явищем, яке поєднує теоретико-методологічні засади та практичні інструменти нормотворчої і правозастосовної діяльності. Доведено, що юридична техніка виступає фундаментальним механізмом забезпечення якості правового регулювання, ефективності публічного управління та передбачуваності правозастосування.

2. У процесі аналізу з'ясовано, що формування юридичної техніки має еволюційний характер і відбувалося під впливом історико-правових чинників, зокрема римської правової традиції, канонічного права, кодифікаційних процесів Нового часу та розвитку національних правових систем. Обґрунтовано, що історичний досвід суттєво вплинув на становлення принципів системності, логічної послідовності та чіткості юридичної мови, які є визначальними для сучасної юридичної техніки.

3. Встановлено, що у науковій літературі відсутнє єдине універсальне визначення поняття юридичної техніки. З'ясовано, що різні наукові підходи акцентують увагу на формальних, мовних, логічних, процедурних або функціональних аспектах цього явища, що підтверджує його комплексний характер та потребу в міждисциплінарному осмисленні.

4. У результаті дослідження встановлено, що нормативно-правові акти у сфері публічного управління та адміністрування є основними інструментами реалізації державної політики. З'ясовано, що вони характеризуються загальнообов'язковістю, формальною визначеністю, системністю та стабільністю, а їх значення полягає у забезпеченні правового регулювання

діяльності органів влади, захисті прав громадян і впорядкуванні управлінських процесів.

5. З'ясовано, що засоби і прийоми юридичної техніки охоплюють мовні, логічні, структурні та систематизаційні інструменти. Встановлено, що їх застосування забезпечує точність юридичної термінології, внутрішню узгодженість нормативних актів, чіткість правових конструкцій і ефективність правозастосування у сфері публічного управління.

6. У процесі аналізу встановлено, що вимоги юридичної техніки до нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування передбачають забезпечення юридичної точності, логічної структури, узгодженості з актами вищої юридичної сили, доступності та зрозумілості для адресатів. Доведено, що дотримання цих вимог є необхідною умовою стабільності правової системи та законності управлінських рішень.

7. Встановлено, що техніка побудови нормативно-правових актів у сфері публічного управління відіграє ключову роль у забезпеченні зручності користування правовими документами та послідовності їх застосування. З'ясовано, що чітка структура актів, логічне розміщення норм і узгодженість їх положень сприяють підвищенню ефективності публічного адміністрування.

8. У результаті дослідження виявлено, що основними юридико-технічними помилками нормативно-правових актів є поспішна нормотворчість, неузгодженість законів і підзаконних актів, неоднозначна термінологія, некоректна структура документів, надмірна деталізація та оціночні формулювання. Доведено, що такі помилки негативно впливають на ефективність публічного управління, породжують правову невизначеність і ускладнюють реалізацію прав громадян.

9. Обґрунтовано, що основними шляхами вдосконалення юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері публічного управління та адміністрування є систематизація та уніфікація нормативних актів,

використання сучасних інформаційних технологій, підвищення професійної підготовки фахівців, інтеграція міжнародного досвіду та впровадження європейських стандартів якості законодавства. Встановлено, що реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності державного управління, стабільності правового регулювання та зміцненню довіри громадян до органів влади.

Таким чином, отримані результати підтверджують, що юридична техніка є невід'ємною складовою сучасної системи публічного управління та адміністрування. Її подальший розвиток і вдосконалення є необхідною умовою формування ефективної, прозорої та законної моделі державного управління в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України (у редакції від 01.09.2025). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про звернення громадян : Закон України (у редакції від 31.12.2023). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про Кабінет Міністрів України : Закон України (у редакції від 13.12.2025). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
5. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-ІХ. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 93, ст. 364. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-IX#Text>
6. Про публічні закупівлі : Закон України (у редакції від 31.10.2025). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

Навчальна та наукова література

7. Баран А. М. Нормотворення і правотворення: співвідношення понять та теоретичне обґрунтування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4 (32). С. 175–182.
8. Бараненко Д. В. Поняття та сутність нормотворчої діяльності центральних органів виконавчої влади. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 68–75.
9. Биля І. Н. Нормотворча техніка: поняття і загальна характеристика. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 1 (28). С. 212–226.

10. Биля-Сабадаш І. О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства. *Форум права*. 2010. № 1. С. 24–33.
11. Бойко О. А. Державне управління у сфері цивільного захисту: грані міжнародного співробітництва в контексті євроінтеграції України. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 1 (58). С. 123–130.
12. Боряк І. П. Інформаційні технології в правотворчості: тенденції та перспективи. *Право та інформатика*. 2023. № 1. С. 77–85.
13. Василенко Т. С. Механізми забезпечення якості нормативно-правових актів. *Журнал законодавства України*. 2021. № 9. С. 13–22.
14. Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терент'єва А. В. Імплементация світового досвіду підвищення кваліфікації держслужбовців. *Державне управління: науковий збірник ІДУЦЗ*. 2015. Вип. 3. С. 56–63.
15. Гаврилюк Р. Ю. Юридична конструкція податку. *Право України*. 2006. № 4. С. 113–117.
16. Гетьман Є. А. Кодифікаційна техніка як різновид нормотворчої техніки. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2009. № 17. С. 130–142.
17. Головка В. В. Вплив цифровізації на нормотворчу діяльність органів публічної влади. *Інформація і право*. 2022. № 3. С. 41–50.
18. Грицак О. М. Проблеми юридичної техніки в електронному урядуванні. *Публічне управління*. 2024. № 2. С. 98–107.
19. Демиденко Є. В. Юридична експертиза нормативних актів як засіб підвищення їх якості. *Праці НДІ державного управління*. 2020. Вип. 14. С. 120–130.
20. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження. Київ, 2007. 186 с.

21. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні (теоретико-історичне дослідження): автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2011. 39 с.
22. Дудченко В. В. Юридична техніка в сучасній нормотворчій діяльності органів публічної влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 2. С. 45–58.
23. Дудченко В. В., Русавська О. О. Юридична техніка (за вченням проф. Р. Ієрінга). *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 12–17.
24. Дутко А. О. Графічні засоби нормотворчої техніки. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ МВС України*. 2000. № 2. С. 168–172.
25. Дутко А. О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник ЛДУВС*. 2009. № 3(31). С. 25–33.
26. Жаровська І. М. Доступність права: теоретико-правові проблеми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Харків, 2006. 20 с.
27. Загальна теорія держави і права: підруч. за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
28. Зінченко О. В. Функції юридичних конструкцій: теор.-правовий аналіз. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 58–62.
29. Зінченко О. В. Юридичні конструкції: класифікація та значення. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 55–58.
30. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: підруч. Київ: Кондор, 2006. 477 с.
31. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 190 с.
32. Ковальчук Т. І. Якість нормативно-правових актів як чинник ефективності публічного управління. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2021. № 4. С. 45–52.

33. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України : монографія. Львів, 2015. 488 с.
34. Костовська К. М. Юридична техніка актів правозастосування в діяльності органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Львів, 2011. 20 с.
35. Кравченко Н. І. Порівняльний аналіз нормотворчої техніки у ЄС та Україні. *Європейське право*. 2022. № 7. С. 60–70.
36. Красницька А. В. Лінгвістична та змістова інформаційна надмірність у текстах нормативно-правових актів (на прикладі Кримінального, Кримінального процесуального, Цивільного кодексів України). *Дні науки Національного університету “Києво-Могилянська академія” на факультеті правничих наук. 2011-2012*. Тези наук. допов. та повідомлень на круглих столах 30 листопада 2011 року, 26 та 30 січня 2012 року. Київ : Націон. університет “Києво-Могилянська академія”, 2012. С. 54-59.
37. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування: посіб. 2-е вид. Київ : Парламентське видавництво, 2006. 538 с.
38. Красницька А. В., Підвисоцький В. В. Юридичне документознавство. Мультимедійний навчальний посібник. Київ : НАВС. 2019. URL : https://arm.naiou.kiev.ua/books/legal_documentation/info/lec5.html
39. Лавренко Д. О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Аналітико-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 56–60.
40. Лебеденко В. І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування. *Інформація і право*. 2019. № 2(11). С. 52–56.

41. Литвин Н. Інформаційне суспільство як пріоритет розвитку держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 876. С. 157–162.
42. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права. Київ, 2007. 261 с.
43. Манько Д. Г. Юридична техніка й технології : курс лекцій. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 192 с.
44. Мельник Р. С. Нормотворча діяльність органів публічної влади: сучасні виклики та напрями вдосконалення. *Публічне право*. 2022. № 2. С. 89–98.
45. Мочерад А. В. Ефективність інтерпретаційної діяльності: техніко-технологічні аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 30–34.
46. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 224 с.
47. Оніщенко Н. Гармонізація правової системи України: напрями та тенденції. *Юридична газета*. 2006. № 18/78. С. 11.
48. Пасічна І. О. Законотворчість, нормотворчість та правореалізація: навч. посіб. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 113 с.
49. Петришин О. В., Погребняк С. П. Якість закону як складова принципу правової визначеності. *Право України*. 2020. № 3. С. 5–18.
50. Плавич В. П. Феномен нормотворчості та його співвідношення із суміжними категоріями. *Право і держава*. 2013. Вип. 62. С. 11–16.
51. Пригара Л. І. Юридична техніка актів правозастосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2008. 17 с.
52. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Львів, 2008. 205 с.

53. Рабінович П. М. Правова визначеність і юридична техніка в контексті верховенства права. *Юридична наука*. 2021. № 1. С. 9–21.
54. Расюк А. О. Відомча нормотворча діяльність в Україні та шляхи її модернізації. *Наука і правоохорона*. 2019. № 1. С. 140–147.
55. Риндюк В. І. До питання визначення поняття і видів юридичної техніки. *Держава і право*. 2005. Вип. 27. С. 71–78.
56. Риндюк В. І. Законодавча техніка : поняття, форми, види: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2008. 20 с.
57. Руденко О. М. Аналіз регуляторного впливу як елемент підвищення якості нормативно-правових актів. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 4 (65). С. 90–99.
58. Савчин М. В. Верховенство права та якість законодавства в умовах конституційних трансформацій. *Право України*. 2020. № 4. С. 12–24.
59. Серьогін С. М. Проблеми правової визначеності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 57–65.
60. Середюк В. Ю. Розвиток юридичної техніки тлумачення норм права. *Київський часопис права*. 2021. № 3. С. 23–29.
61. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. 3-тє вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2020. 528 с.
62. Скрипнюк О., Федоренко В. Правотворчість Президента України та її нормопроектне забезпечення. *Право України*. 2011. № 2. С. 168–179.
63. Тарахонич Т. І. Громадська думка : поняття, особливості та місце в правотворчому процесі. *Правова держава*. 2020. Вип. 3. С. 62–71.
64. Теоретико-правове розуміння юридичної техніки відомчої нормотворчості. *Юриспруденція: теорія і практика*. 2009. № 7. С. 2–10.
65. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком-Інтер, 2006. 688 с.

66. Чабур С. Поняття, роль та методи лобізму у правотворчому процесі. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5, Iss. 1. С. 111–116.
67. Шмельова Г. Г. Юридичні засоби удосконалення змісту і форми законодавства. *Концепція розвитку законодавства України* : матеріали конф. Київ, 1996. С. 100–102.
68. Шпак Ю. А. Методологічні підходи до визначення поняття нормотворчості органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2013. № 2. С. 145–152.
69. Шутак І. Д. *Юридична техніка і технологія*: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 24–25 лист. 2016 р.). Харків : Право, 2016. 228 с.
70. Шутак І. Юридична техніка як сфера знань і навчальна дисципліна. *Вісник юридичної науки*. 2018. С. 81–86. URL : https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-81-86.pdf
71. Шутак І., Онищук І. Юридична техніка конструювання норми права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 39–44.
72. Щербина В. С. Соціальне призначення засобів законодавчої техніки. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 179–183.
73. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Українська енциклопедія ім. М. Бажана». Т. 6 : Т–Я. 2004. 768 с.
74. Ющик О. І. Юридична техніка : проблеми визначення поняття. Київ, 2001. С. 644–647.
75. European Commission. *Better Regulation Guidelines*. Brussels, 2021. 92 p.
76. OECD. *Improving the Quality of Laws and Regulations: Tools and Practices*. – Paris : OECD Publishing, 2022. 118 p.

77. OECD. Regulatory Policy Outlook 2021. Paris : OECD Publishing, 2021. 256 p.
78. OECD. Regulatory Policy Outlook 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. 290 p.
79. OECD. *Regulatory Policy Outlook 2023*. Paris : OECD Publishing, 2023. 290 p.
80. Venice Commission. Rule of Law Checklist. Updated edition. Strasbourg, 2023. 65 p.
81. Council of Europe. Principles of Good Governance and Quality of Legislation. Strasbourg, 2022. 48 p.
82. Council of Europe. *Quality of Legislation and Legal Certainty in Democratic Governance*. Strasbourg, 2024. 52 p.
83. European Commission. *Better Regulation Guidelines*. Brussels, 2021. 92 p.
84. Venice Commission. *Rule of Law Checklist*. Updated edition. Strasbourg, 2023. 65 p.